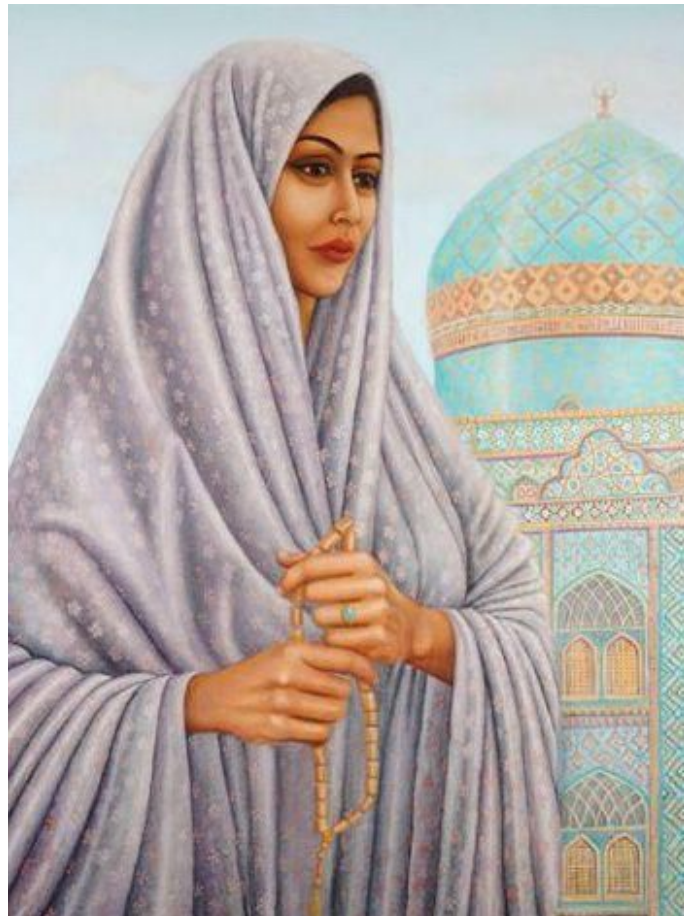

Bacheloreindwerkstuk - Religie en Conflict - Liberal Arts & Sciences

Aisha Roffel 5620112

Begeleider: Nella van den Brandt

Bahá'í-vrouwen

Een onderzoek naar de dagelijkse en belichaamde
ervaring van het Bahá'í-geloof

Universiteit Utrecht

Samenvatting

Dit onderzoek gaat verder op het “doing religion” frame van Orit Avishai, door in te gaan op de dagelijkse en belichaamde ervaring die bahá’í-vrouwen hebben van hun geloof en de manier waarop zij hun geloof praktiseren. Dit wordt gedaan aan de hand van het basisprincipe gendergelijkheid wat als casus-principe dient in het concretiseren van de hoofdvraag. Aan de hand van interviews met zes vrouwen opgegroeid in verschillende westerse samenlevingen, is bevonden dat de centrale doctrine ‘eenheid van de mensheid’ op dagelijkse wijze doorwerkt. Zowel grote als kleine handelingen komen voort uit constante reflectie waarbij de principes van het geloof als moreel kompas werken, maar ook uit de autonomie van het individuele denkvermogen. Man en vrouw zijn gelijk in het Bahá’í-geloof en in het streven naar de perfectie van de mensheid behoren deze ook gelijkwaardig te worden behandeld. Het geloof moedigt *agentie* gedrag aan door de aard van de principes en het idee dat iedere goede daad bijdraagt aan de vooruitgang van de mensheid. De geïnterviewde vrouwen vertonen een hoge mate van *compliant agency* door zich op dagelijkse basis in te zetten voor deze vooruitgang.

Inhoudsopgave

4
4
5
7
9
10
12
18
18
23
26
28
30
31
34
34
36
36
38

39

41

Inleiding -----

    Mijn eerste ontmoeting met de bahá'ís -----

    Het Bahá'í-geloof -----

    Verdeling van het geloof en administratief stelsel -----

Methodologie -----

De vrouwen -----

Theoretisch kader -----

Hoofdstuk 1. Individueel Niveau -----

    1.1 Ervaring vrouw zijn in deze wereld -----

    1.2 Het geloof in de praktijk -----

    1.3 Spirituele Verbondenheid -----

Hoofdstuk 2. Gemeenschapsniveau -----

    2.1 Gendergelijkheid binnen en buiten bahá'í-gemeenschappen -----

    2.2 Iedere goede daad draagt bij -----

    2.3 Gemeenschapsvorming via het instituutproces -----

Hoofdstuk 3. Institutioneel Niveau -----

    3.1 Gendergelijkheid op het institutionele niveau -----

    3.2 Spirituele verbondenheid in samenwerking -----

Discussie -----

Conclusie -----

Nawoord -----

Bijlagen

    I. Bibliografie

II. Organogram van het Bahá'í-geloof

III-IX. Interviews

Inleiding

Mijn eerste ontmoeting met de Bahá'í

Een zaterdagmiddag in februari. Ik stond, zoals gewoonlijk op zaterdag, in de keuken bij BuurtBuik, een organisatie waarvan het motto luidt: 'samen tegen voedselverspilling'. Buurtbewoners uit Utrecht Overvecht en milieubewuste studenten komen iedere zaterdag onze gratis maaltijd van groenten die anders worden weggegooid, klaarmaken en nuttigen. Deze zaterdag kwam er ook een groep bahá'ís mee-eten. Zij waren al sinds de ochtend aanwezig in het buurthuis en vroegen of we genoeg eten hadden zodat zij ook mee konden eten. Aangezien we altijd veel te veel maken en ons doel is om zo min mogelijk eten weg te gooien, verwelkomden we ze met open armen: natuurlijk mochten ze mee-eten. Toen ik tijdens het hoofdgerecht besloot even uit de keuken te springen om zelf een bordje te nuttigen, raakte ik in gesprek met Anne. Ze vertelde me wat ze aan het doen waren: de wijk in, om te zien wat er speelt in Overvecht, zodat ze gericht kunnen werken aan de vooruitgang van de wijk. Terwijl ze een hapje met ons mee aten waren ze in gesprek met onze gasten. Ik was erg onder de indruk, omdat ik het heel krachtig vind als mensen hun ideologieën omzetten in handelingen. Toen ik Anne vroeg waar dit gebaar uit voort kwam vertelde ze over haar geloof. Ik had nog nooit van het Bahá'í-geloof gehoord en was één en al oor: een religie die alle religies omarmt, profeten van andere religies erkent en met elkaar en anderen in gesprek gaat om tot praktische stappen te komen om de wereld te verbeteren. Een geloof dat streeft naar de ultieme waarheid, door te staan voor harmonie tussen wetenschap en religie. Een geloof waarin gendergelijkheid één van de basisprincipes is. Ik werd enthousiast en deelde mede dat ik nog een onderwerp zocht voor mijn bachelor eindwerkstuk. Daar werd Anne op haar beurt dan weer enthousiast van. Zo wisselden Anne en ik nummers uit.

Mijn interesse groeide toen ik thuis meer onderzoek ging doen naar het geloof. Met name het idee van een globale identiteit trok mijn aandacht, ik vroeg me daar meteen sterk bij af hoe dat eruit zou zien. Toen ontdekte ik dat menstruatie binnen Bahá'í niet als onrein wordt gezien en vrouwen mogen kiezen of ze wel of niet participeren in religieuze praktijken wanneer zij menstrueren. Het leek meteen logisch om mijn onderzoek rond deze ontdekking te baseren; menstruatie is namelijk een onderwerp waar ik mij de laatste maanden meer en meer in heb geïnteresseerd, want waarom noemen we onszelf 'ongesteld' wanneer we menstrueren? Voor mij zit in het woord ongesteld een negatieve bijklank, terwijl menstruatie veel neutraler klinkt. Ik werd nieuwsgierig wat voor invloed deze blik op menstruatie zou hebben op hoe vrouwen naar menstruatie kijken, maar ik wilde vooral weten wat dat op een dieper niveau zou betekenen voor de verhouding tussen mannen en vrouwen in het Bahá'í-geloof. Omdat dit onderwerp nog een niet veel onderzocht onderdeel was en te klein leek voor het formaat van dit onderzoek, besloot ik de focus te verbreden. In dit bachelor eindwerkstuk onderzoek ik hoe bahá'í-vrouwen hun religieuze tradities praktiseren en ervaren op dagelijkse en belichaamde wijze. Deze hoofdvraag is opgesplitst in drie deelvragen die gefocust zijn op drie actoren in de samenleving waar iedereen deel van uitmaakt: individuen, gemeenschap en instituten. Deze actoren staan centraal in het Bahá'í-geloof, hier ga ik in de volgende paragraaf verder op in. Om grip te krijgen op de manier waarop de basisprincipes van het geloof gepraktiseerd en ervaren worden, heb ik mij voornamelijk gefocust op het basisprincipe gendergelijkheid. Op deze manier ligt de focus breed, maar kan ik beter grip krijgen op de manier waarop de basisprincipes werken in het leven van de bahá'í-vrouwen.

In het beantwoorden van de hoofdvraag gebruik ik de "lived religion" theorie uit het gelijknamige boek van sociologe en antropologe Meredith McGuire¹, de theorie van het "doing religion" frame uit het artikel "Doing Religion" in *A Secular World: Women in Conservative Religions and the Question of Agency*² van sociologe en feministisch geleerde Orit Avishai. Daarnaast gebruik ik verschillende theorieën over het concept agency, uitgewerkt in het artikel 'Women's Agency in Gender-Traditional Religions: A Review of Four Approaches'³ van sociologe Kelsy Burke.

---

¹ Meredith McGuire, *Lived Religion*, (Oxford: Oxford University Press, 2008).

² Orit Avishai, "Doing Religion" In *A Secular World: Women in Conservative Religions and the Question of Agency*, *Gender & Society* 22, no. 4 (Augustus 2008): 409-33.

³ Kelsy Burke, "Women's Agency in Gender-Traditional Religions: A Review of Four Approaches," *Sociology Compass* 2, nr. 6 (Februari 2012): 1053-57.

Het Bahá'í-geloof is de jongste monotheïstische religie van de wereld en vindt haar oorsprong in Iran mid-19^e eeuw. Hier vormen de bahá'ís de grootste religieuze minderheid en omdat bahá'ís geloven in een profeet na Mohammed worden zij over het algemeen gezien als ketteren.⁴ Als gevolg hiervan worden zij in Iran systematisch vervolgd.⁵ Het geloof wordt inmiddels wereldwijd beoefend door individuen met een buitengewoon breed spectrum aan nationale, etnische en religieuze achtergronden.⁶

Het Bahá'í-geloof leert dat God de mensheid sinds zijn begin heeft geleid via een lijn aan boodschappers die het menselijk geslacht hebben geholpen om te groeien. Deze lijn bevat onder andere Abraham, Moses, Zoroaster, Christus en Mohammed. Bahá'u'lláh wordt erkend als de meest recente boodschapper in deze lijn van goddelijke boodschappers. Iedere boodschapper heeft daarbij de fundamentele lessen van zijn voorgaande boodschapper benadrukt en ook nieuwe uitdagingen gesteld die gepast zijn voor het vermogen van de mensheid in de tijd waarin ze leefden.⁷

Het verenigen van de mensheid dient als centrale doctrine, waaruit volgt dat bahá'ís een aantal sociale en ethische principes nastreven die voor de gehele mensheid zijn bedoeld.⁸ Voorbeelden van deze principes zijn: verplicht onderwijs voor iedereen om de extremen tussen armoede en rijkdom te overkomen, eenheid in diversiteit, het invoeren van een internationale taal en de wezenlijke gelijkwaardigheid van de mens.⁹ Deze gelijkwaardigheid betekent ook gelijke rechten, kansen en privileges voor zowel mannen als vrouwen. Bahá'u'lláh stelde immers dat mannen en vrouwen altijd gelijk zijn geweest in de ogen van God en altijd gelijk zullen blijven.¹⁰ Dit komt voort uit de lering dat alle zielen gelijkwaardig zijn. Het Geloof leert dat de ziel geen geslacht heeft, maar omdat de wereld van dualiteit en relativiteit is, heeft het materiële lichaam dat wel, en zijn er dus fysieke verschillen tussen man en vrouw die ook uitdrukking hebben in verschillen in intellectuele en geestelijke

---

⁴ Margit Warburg, "Bahá'í: A Religious Approach to Globalization," *Social Compass* 46, nr. 1 (1999): 49.

⁵ Warburg, "Bahá'í," 49.

⁶ Haig V. Setrakian, Marc B. Rosenman, en Kinga A. Szucs, "Breastfeeding and the Bahá'í Faith," *Breastfeeding Medicine* 6, nr. 4 (2011): 221.

⁷ Ibid, 221.

⁸ Warburg, "Bahá'í," 50.

⁹ Ibid.

¹⁰ "A Compilation of Women," 21-2, Bahá'í Reference Library, bezocht op 12 juni, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/c/CW/cw-54.html>

capaciteiten. Man en vrouw zijn echter in de basis gelijkwaardig, wegens de lering dat de ziel geen gender heeft.¹¹ Omdat op deze aarde het lichaam wel een geslacht heeft, vervullen mannen en vrouwen verschillende functies, maar genderongelijkheid kan niet worden gerechtvaardigd in een wereld waarin mensen steeds afhankelijker van elkaar worden.¹²

Deze principes worden nagestreefd met een tweevoudig moreel doel: het ontwikkelen van individuele inherente mogelijkheden en het bijdragen aan de transformatie van de samenleving.¹³ Deze doelen worden uitgedragen op drie niveaus die ook wel ‘de drie hoofdrolspelers van sociale transformatie’ worden genoemd: het individu, de gemeenschap en de instellingen van de samenleving.¹⁴ De Bahá’í International Community (BIC) omschrijft deze als volgt:

In this light, empowerment can be said to involve assisting individuals to manifest constructive capacities in creative and disciplined ways, institutions to exercise authority in a manner that leads to the progress and upliftment of all, and communities to provide an environment in which culture is enriched and individual wills and capacities combine in collective action.¹⁵

De drie hoofdrolspelers vereisen verschillende benaderingsmethoden en dienen uiteindelijk het doel van sociale transformatie en het ontstaan van een cultureel klimaat waarin individuen hun capaciteiten kunnen bundelen in collectieve bewegingen. Het uiteindelijke doel van deze transformatie is het bewerkstelligen van de eenheid van de mensheid. Het is hiervoor echter van belang dat de mensheid als collectief haar essentiële eenheid accepteert;¹⁶ alleen dan kunnen er onpartijdige en authentieke veranderingen plaatsvinden in de vele sociale, economische en politieke problemen.¹⁷

---

¹¹ ‘Abdu’l-Bahá, “The Promulgation of Universal Peace,” 354, Bahá’í Reference Library, bezocht op 20 juni, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/ab/PUP/pup-112.html>.

¹² “The Greatness Which Might Be Theirs,” Statements, Bahá’í International Community, bezocht 10 april, 2019, <https://www.bic.org/statements/greatness-which-might-be-theirs-religions-agent-promoting-advancement-women-all-levels>

¹³ Het Ruhi Instituut, *Ruhi Book Five*, (Colombia: The Ruhi Institute, 2012).

¹⁴ Warburg, “Bahá’í”, 213.

¹⁵ “Empowerment as Mechanism for Social Transformation,” Statements, Bahá’í International Community, bezocht 10, april 2019, <https://www.bic.org/statements/empowerment-mechanism-social-transformation>.

¹⁶ Marie Gervais, “The Bahá’í Curriculum for Peace Education,” *Journal for Peace Education* 1, nr 2 (2004): 213.

¹⁷ Siew Sim Chin, “I Am a Human Being, and I Belong to the World,” *Journal of Transformative Education* 4, nr. 1 (2006): 31.

Verdeling van het Geloof en administratief stelsel

De stad Haifa in Israël heeft een belangrijke rol in de gemeenschapsvorming van de Bahá'í-gemeenschap. Het wereldcentrum van het Geloof en het hoogste bestuursorgaan binnen het Geloof, het Universele Huis van Gerechtigheid, zijn daar gevestigd.¹⁸ Er werken meer dan 500 mensen van over de hele wereld op tijdelijke basis en duizenden mensen bezoeken het wereldcentrum jaarlijks.¹⁹ Naast Haifa heeft het Geloof Huizen van Aanbidding (Houses of Worship), waarvan er op ieder continent één is. Bij deze plaatsen, die open zijn voor mensen van alle geloofsachtergronden, ligt de nadruk op gemeenschapsvorming en het gebed.²⁰

Het administratieve stelsel van het Bahá'í-geloof komt voort uit de geschriften van Bahá'u'lláh, waarin hij zijn zoon 'Abdu'l-Bahá aanwees als enige tolk van zijn geschriften na zijn overlijden en autoriteit verleende aan het Universele Huis van Gerechtigheid. 'Abdu'l-Bahá verleende later de autoriteit om de geschriften van het Geloof te interpreteren aan zijn kleinzoon Shoghi Effendi als Behouder van het Geloof. Shoghi Effendi heeft zich ingezet voor het opzetten van het administratieve stelsel en de verkiezingen van het Universele Huis van Gerechtigheid opgezet. Ieder orgaan binnen het administratieve stelsel bestaat uit negen individuen wat een heilig getal is in het Bahá'í-geloof.²¹ Het administratieve stelsel²² bestaat uit twee takken: de lijn van de Geestelijke Raden wordt verkozen, de lijn van raadgevers wordt benoemd. Het hoogste orgaan is het Universele Huis van Gerechtigheid. De organen binnen het administratieve stelsel hanteren de educatie methode van het Ruhi-trainingsinstituut. Dit instituut maakt de tien Ruhi boeken, die de Baha'is gedurende hun leven doornemen. Deze boeken zijn gebaseerd op het geloof en heel praktisch van aard, via begrijpend lezen-achtige opdrachten wordt de lezer aangemoedigd om na te denken over principes in het geloof. Deze capaciteiten worden vervolgens verder opgebouwd door

---

¹⁸ Warburg, "Baha'i", 49.

¹⁹ Ibid, 52-3.

²⁰ "The Very First Local Bahá'í House of Worship Rises," Bahai Teachings, bezocht 14 mei, 2019, <https://bahaiteachings.org/very-first-local-bahai-house-of-worship-rises>.

²¹ Het Geloof is het negende geloof in de lijn van geloven en daarmee de volledigste openbaring die de mensheid kent. De ster met negen punten (bovenzijde pagina's) representeert het heilige getal, maar is niet onderdeel van de leringen van het geloof. Zie Shoghi Effendi, "Directives from the Guardian," 51-2, Bahá'í Reference Library, Bezocht 14 mei, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/se/DG/dg-141.html>.

²² Zie organogram in bijlage II.

praktijk oefeningen zoals het voeren van betekenisvolle gesprekken.²³ Bahá'ís refereren naar de boeken als Boek 1, Boek 2, etc. Ik zal dit ook doen in dit bacheloreindwerkstuk.

De bahá'í-geschiedenis begint in Nederland begint tussen 1912 en 1917 en in 1948 werd de eerste Plaatselijke Geestelijke Raad verkozen in Amsterdam. Momenteel zijn er 31 Geestelijke Raden in Nederland²⁴ verdeeld in acht clusters.²⁵ Van deze acht clusters is het cluster Midden-Nederland verkozen om samen met de clusters van Londen en Gran Canaria een leidende rol te spelen in het uitbreiden van het geloof op Europese schaal.²⁶

Methodologische aanpak

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: Hoe praktiseren en ervaren bahá'í-vrouwen hun religieuze praktijken op dagelijkse en belichaamde wijze? Deze vraag is onderverdeeld in drie deelvragen die ieder over een andere hoofdrolspeler van sociale transformatie betreffen: hoe bahá'í-vrouwen hun religieuze tradities praktiseren en ervaren op individueel niveau, hoe bahá'í-vrouwen hun religieuze tradities praktiseren en ervaren op gemeenschapsniveau en hoe bahá'í-vrouwen hun religieuze tradities praktiseren en ervaren op institutioneel niveau. Ik heb de data verzameld aan de hand van kwalitatief onderzoek waarbij de focus ligt op de sociale betekenis die mensen aan hun ervaringen, situaties en omstandigheden toeschrijven.²⁷

Om de deelvragen te beantwoorden heb ik zes bahá'í-vrouwen gesproken en een semigestructureerd interview als gespreksmethode gebruikt.²⁸ Op deze manier was er ruimte voor de respondenten om te spreken over wat zij belangrijk en interessant vinden, wat van hoge waarde is in het beantwoorden van de hoofdvraag. Toch kon ik met deze gespreksmethode sturen waar nodig, om een zo volledig mogelijk antwoord op mijn hoofdvraag betreft te kunnen genereren.²⁹ Wegens de invloed van sekse op de ervaring van geloof, die ik in het theoretische kader bepleit, heb ik alleen vrouwen geïnterviewd. Wanneer ik in dit werkstuk verwijst naar een uitspraak tijdens een interview, noteer ik dat in een voetnoot aan de hand van [eerste letter naam respondent, regelnummers]. De regelnummers vind je terug in de transcripten aan de linkerzijde in het kader, voor de regels. Wanneer ik

---

²³ "Statement of Purpose and Methods," Ruhi Institute, bezocht op 10 juni, 2019. <https://www.ruhi.org/institute/>

²⁴ "Het Bahá'í Geloof," Bahá'í Denkbeelden, bezocht 17 juni, 2019, <http://www.bahai-denkbeelden.nl/pdf/Bahai-geloof.pdf>

²⁵ N58.

²⁶ N148-50.

²⁷ Hesse-Biber en Leavy, *The Practice of Qualitative Research* (VS: Sage, 2010), 4.

²⁸ Ibid, 102.

²⁹ Ibid.

bijvoorbeeld refereer naar iets dat Anna heeft gezegd tussen regel 28 en 35, staat het als volgt in de voetnoot: A28-35.

Gezien de bahá'í-gemeenschap in Utrecht klein is en niet heel zichtbaar, heb ik respondenten gezocht aan de hand van de sneeuwbalsteekproef methode.³⁰ Mijn startpunt was het netwerk van mijn contactpersoon Anne die mij heeft voorgesteld aan drie van de respondenten. De andere drie vrouwen heb ik ontmoet bij de driemaandelijke 'expansie', waar Anne mij voor heeft uitgenodigd. Tijdens de expansie week in mei heb ik een dag veldwerk³¹ gedaan om een deel van mijn tweede deelvraag te beantwoorden, over het praktiseren van het Geloof op gemeenschapsniveau.

Ik heb een doelgerichte, selecte steekproef gedaan om een zo heterogeen mogelijke groep vrouwen te kunnen interviewen.³² Ik heb hiervoor de voorkennis van Anne over de vrouwen geraadpleegd. Ik heb daarbij rekening gehouden met de volgende culturele assen: leeftijd, afkomst, burgerlijke staat, geboren in een bahá'í-familie of op latere leeftijd bekeerd³³ en beroep.

De vrouwen

In dit hoofdstuk stel ik de vrouwen die ik heb geïnterviewd kort voor.³⁴ Als ik naar alle zes vrouwen refereer, noem ik ze 'de vrouwen'.

Linda (30) komt uit IJsland. Ze is opgegroeid met het bahá'í-geloof, maar voelde zich er toen ze jong was, wegens haar lastige thuissituatie niet erg verbonden mee. Rond haar 18^e heeft Linda het geloof herontdekt. Ze woont nu tijdelijk bij een vriendin en haar man en kinderen in een dorp net buiten Reykjavik, maar verhuist na de zomer terug naar de hoofdstad om aan een doctoraat op het gebied van geweld tegen vrouwen te beginnen waar ze lang naar heeft verlangd.

De Canadese Mirza (niet haar echte naam, begin 40) woont in Den Haag en is een internationaal advocate onder andere op het gebied van vrouwenrecht en kindermishandeling.

---

³⁰ Ibid, 47.

³¹ Ibid.

³² Ibid, 45.

³³ Iedereen behoort te bevestigen of hij of zij het Bahá'í-geloof wilt volgen. Als je bent opgegroeid in een bahá'í-gezin behoort je alsnog wanneer je vijftien jaar bent (leeftijd van spirituele volwassenheid) te bevestigen. Op deze manier heeft iedereen de bewuste keuze gemaakt om bahá'í te zijn.

³⁴ Een overzicht van de respondenten in Bijlage II..

Mirza was niet op zoek naar een geloof, maar vond het Bahá'í-geloof toen ze tijdens een reis naar Tel Aviv in de bahá'í-tuinen in Haifa belandde. Het bevestigde dat er meer moest zijn dan de hebzucht en het onethische gedrag waar Mirza dagelijks mee te maken kreeg op haar werk in het ondernemingsrecht tijdens de financiële crisis in New York.

Irina (40) is geboren en opgegroeid in Moldavië, woont nu in Almere en werkt als life coach voor Russischsprekende expats. Ze is getrouwd met een Italiaanse man en samen voeden ze hun dochtertje (2) en haar twee zonen (13 en 16) uit een eerder huwelijk op. Ze werd bahá'í op haar 17^e, door haar beste vriendin uit haar kindertijd. Haar man is katholiek, maar ze voeden hun kind op binnen het bahá'í-geloof.

Anna (20) komt uit Hongarije en is nu een jaar in Utrecht voor haar jaar van dienstbaarheid, waarin je een jaar binnen een kleine geografische setting actief bent om je in te zetten voor gemeenschapsopbouw en de morele educatie van kinderen, jeugd en jongeren. Binnen de Bahá'í-gemeenschap wijdt je in een dienstjaar je leven aan de mensheid. Jongeren worden aangemoedigd vanuit het geloof om een jaar van dienstbaarheid te doen, waarin alledaagse zorgen aan de kant worden gezet zodat de nadruk komt te liggen op spiritualiteit.³⁵ Anna heeft momenteel geen vaste woonplek dus woont op de banken van vrienden tot ze weer teruggaat naar Hongarije. Ze is sinds 1 jaar bahá'í doordat een schoolvriendin haar mee heeft genomen naar een jeugdbijeenkomst. Anna heeft besloten een jaar van dienstbaarheid te doen om meer te leren over het geloof. Ze geniet er zo erg van dat ze hoopt na haar zomervakantie in Hongarije terug te komen om nog een dienstjaar te doen.

Gabriela heeft een Duitse vader en een Nicaraguaanse moeder, en is deels in Duitsland en deels in verschillende landen in West-Afrika opgegroeid in een bahá'í-familie. Ze woont samen met haar man, waar zij drie maanden voorafgaand aan het interview mee is getrouwd en mee is gaan samenwonen, zoals hoort in een bahá'í-huwelijk. Ze heeft wegens haar interesse in extremen in bijvoorbeeld rijk en arm een opleiding gedaan in de richting van landbouw. Gabriela doet momenteel een langere periode van dienstbaarheid waarin ze zich inzet met name voor het jeugdbekrachtigingsprogramma in de wijk Utrecht Overvecht.

De Canadese Natasha (48) woont samen met haar man en 2 kinderen in Utrecht. Ze is opgevoed met het bahá'í-geloof en haar man ook. Momenteel is ze heel actief binnen het administratieve stelsel als hulpsraadslid. Dit is het orgaan binnen de administratieve orde dat

---

³⁵ "Youth: Give a Year of Service to Humanity!," Bahá'í Teachings, bezocht op 13 juni, 2019, <https://bahaiteachings.org/youth-give-a-year-of-service-to-humanity#>.

het geloof hoort te beschermen en samenwerkt met de lokale gelovigen om de globale plannen vastgesteld voor het Universele Huis van Gerechtigheid te kunnen bewerkstelligen. Als hulpraadslid houdt ze zich voornamelijk bezig met het vraagstuk omtrent het opbouwen van de capaciteit in alle mensen om bij te dragen aan de verbetering van de wereld door het werken aan zowel materiële als geestelijke vooruitgang.

Theoretisch kader

In dit deel zet ik de theorieën uiteen die ik van belang acht voor het beantwoorden van de hoofdvraag. Allereerst zal worden gekeken naar de manier waarop een verschuiving in de invalshoek van sociologie van religie plaatsvindt. Op deze manier zal worden geduid wat de invalshoek is van dit onderzoek. Vervolgens zal worden bestudeerd hoe de notie agency wordt bestudeerd.

Lived religion

Binnen de sociologie van religie vindt een beweging plaats, waarbij de focus verschuift van geïnstitutionaliseerde vormen van religie naar religie zoals die wordt geleefd.³⁶ Meredith McGuire gebruikt het concept ‘lived religion’ (geleefde religie) in haar gelijknamige boek om de focus te leggen op hoe religie en spiritualiteit worden uitgedrukt en uitgevoerd door gewone mensen in hun dagelijkse leven.³⁷ McGuire benadrukt hierbij dat individuen niet simpelweg hun religie leven wanneer het formeel overgeschreven of overgedragen wordt door religieuze instituties. Ze maakt zo een onderscheid tussen de institutioneel gedefinieerde overtuigingen en praktijken en de daadwerkelijke ervaring van religieuze personen. Dit onderzoek wordt binnen de “lived religion” benadering geplaatst, besproken door Meredith McGuire, maar ook onder andere Robert Orsi. Aan de hand van Clifford Geertz’ benadering van religie³⁸ zet Orsi de realiteit van de religieuze wereld uiteen als een ervaring die individuen hebben. Deze opvatting gaat in tegen de implicatie van veel wetenschappers dat religie enkel een cognitief kader van de individuele subjectieve realiteit is, wat ondersteund wordt door sociale omgeving.³⁹ Religie is volgens Orsi een praktijk die het leven van individuen en de wereld om hen heen concreetiseert, waardoor het innerlijke en uitwendige

---

³⁶ Beatrice Halsaa en Line Nyhagen, *Religion, Gender and Citizenship* (UK: Palgrave Macmillan, 2016), 31.

³⁷ Ibid, 45.

³⁸ Clifford Geertz, zoals geciteerd in *Lived Religion*

³⁹ McGuire, *Lived Religion*, 13.

leven van de individu begrepen wordt.⁴⁰ Een illustratie hiervan is de manier waarop Irina de spirituele aard van menselijke interactie begreep: ‘How else we can serve God or love God if it isn’t through each other? I don’t know another way.’ Irina laat in dit citaat zien hoe zij haar relaties tot anderen conceptualiseert en zo tastbaar maakt vanuit het bahá’í-geloof. De bouwstenen van religie zijn, volgens onder andere sociologe in religie Nancy Ammerman, gedeelde ervaringen, geleerde praktijken, meegedeelde inzichten en geleende beeldspraak, waardoor religie een fundamenteel sociale praktijk is.⁴¹

Bij de ervaringen van *alle* praktijken van het alledaagse leven zijn menselijke lichamen betrokken.⁴² Het materieel bestaan van het menselijk lichaam doet ertoe omdat praktijken van het alledaagse leven worden ervaren door het lichaam van het individu. Praktijken zoals ademen, eten en samen zingen zijn voorbeelden van praktijken die, hoewel deze grotendeels een praktisch doeleinde hebben, invloed hebben op fysieke, emotionele en spirituele ontwikkelingen van de personen die ze uitvoeren.⁴³ Ter illustratie haalt McGuire de Vietnamese Boeddhistische monnik Thich Nhat Hanh aan, die zijn volgers aanmoedigt om zich te verbinden aan de simpele, repetitieve praktijken van het ademen en het lachen. Deze praktijken van innerlijk bewustzijn en mindfulness brengen volgens hem zowel subjectieve, persoonlijke vrede voort, als objectieve vrede wat sociaal geweld als oorlogen kan beëindigen. Dit voorbeeld toont de invloed die alledaagse lichamelijke praktijken hebben op de spirituele ervaring.

Gender is een as van diepgaande invloed, doordat genderverschillen veel levensgebieden doordringt in de meeste culturen.⁴⁴ Gender is, net als klasse en ras, een term die is ontstaan vanuit een tweeledig streven. Enerzijds, om verhalen van gemarginaliseerde groeperingen en de betekenis van deze marginalisering op te nemen in het bestuderen van de geschiedenis. Anderzijds, om begrip te verkrijgen van de minstens drie assen waarop ongelijkheid van macht wordt georganiseerd.⁴⁵ De term wordt gebruikt in zowel een scala aan theoretische posities als simpele descriptieve referenties naar de relatie tussen de mannelijke en vrouwelijke seksen.⁴⁶ Scott geeft een beroemde discussie van gender als analytische

---

⁴⁰ Robert Orsi, 2005, 73-74.

⁴¹ Ammerman 1996, 2003.

⁴² McGuire, *Lived Religion*, 118.

⁴³ Ibid, 13.

⁴⁴ Ibid, 159.

⁴⁵ Joan W. Scott, “Gender: A Useful Category of Historical Analysis,” *The American Historical Review* 92, nr. 5 (December 1986): 1054.

⁴⁶ Ibid, 1055.

categorie, waarbij het construct van man dan wel vrouw wordt gezien als het product van machtsverhoudingen.⁴⁷ Het gebruik van gender refereert alleen naar die gebieden, zowel structureel als ideologisch, die de relatie tussen de seksen betreft. Oorlog, diplomatie en hoge politiek zijn op het eerste gezicht niet expliciet over die relaties gegaan, waardoor gender niet van toepassing lijkt op deze gebieden.⁴⁸ Als gevolg daarvan lijkt het voor geschiedkundigen op het gebied van politiek en macht irrelevant.⁴⁹ Hierdoor wordt de functionalistische blik die geworteld ligt in biologie bevestigd, en blijft in het schrijven van geschiedenis het idee dat er gescheiden gebieden zijn voor de verschillende genders. Het gebruik van gender wordt in de analytische categorie gebruikt om deze machtsverhoudingen aan te halen en bij te stellen.

McGuire biedt een descriptieve categorie van gender, waarin de focus ligt op de belevingswereld van de verschillende genders. Genderidentiteit gaat om het gevoel van “ik”, wat zowel bij individuen als groepen constant in ontwikkeling is. Belichaamde religieuze praktijken socialiseren mensen vaak in gegenderde⁵⁰ rollen en relatiepatronen.⁵¹ Daarnaast zijn materiële lichaamspraktijken betrokken in hoe gegenderde individuen zich sociaal ontwikkelen, zich onderhouden en veranderen in het leven.⁵² McGuire toont aan hoe gender en seksualiteit van invloed is op de belevingswereld van individuen, door in te gaan op de gender specifieke helingsrituelen die ze tegenkwam bij onderzoeksgroepen.⁵³ Ze zag dat mannen en vrouwen verschillende motieven hadden om naar helingsrituelen te zoeken: veel vrouwen zochten heling naar aanleiding van moeilijkheden die direct verbonden waren met het zijn van een vrouw in relatie tot anderen, veel mannen zochten heling in verband met hun mannelijke identiteit, zoals de relatie tot hun vader.⁵⁴ Gender is als descriptieve categorie een nieuw onderwerp, een nieuw departement van historisch onderzoek, maar heeft niet de analytische macht om bestaande paradigma's aan te adresseren en te veranderen.⁵⁵ In dit onderzoek wordt uitgegaan van de descriptieve benadering van gender. McGuire benadrukt dat er een grote diversiteit is in de gegenderde aspecten van geleefde religies van individuen.

---

⁴⁷ Ibid, 1054.

⁴⁸ Scott, “Gender,” 1057.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ik gebruik hier gegenderd als vertaling van het engelse woord *gendered*. Het zelfstandig naamwoord waar gegenderd naar verwijst, is gerelateerd is aan gender.

⁵¹ McGuire, *Lived Religion*, 161.

⁵² Ibid, 182.

⁵³ Ibid, 166.

⁵⁴ *ibid.*

⁵⁵ Ibid, 1057.

Juist doordat ze zich focust op alledaagse geloofsovertuigingen en praktijken, komt de complexiteit naar voren van alle manieren waarop individuen religie en spiritualiteit verbinden met gender verwachtingen van zichzelf en anderen, hun relaties met menselijke en goddelijke anderen en hun basisgevoel over identiteit en gemeenschap. Daarin kan religie oprecht tegenstrijdig zijn en institutioneel goedgekeurde traditionele genderrollen en –hiërarchieën legitimeren, maar ook een bron zijn voor genderrol betwisting, transformatie, en innovatie.⁵⁶

Agency

Het concept *agency* is een veel omstreden concept en omvat, afhankelijk van de theorievorming en de oorsprong daarvan, verschillende betekenissen. Vaak wordt het concept gerelateerd aan doelbewuste handelingen en autonomie.⁵⁷ In feministisch denken wordt *agency* vaak gekoppeld aan verzet: mensen vertonen *agency* wanneer zij onverwachte handelingen uitvoeren, ondanks de invloed die sociale instituties uitvoeren op gedrag.⁵⁸ Er wordt veel over gediscussieerd over het concept *agency* onder religie, feministische en gender geleerden. Wanneer verschillende redematies over *agency* elkaar kruisen, worden religieuze vrouwen meestal gezien als de groep die het minste *agency* hebben.⁵⁹

Socioloog Kelsy Burke (2012) beschrijft in haar review het verloop van de manier waarop *agency* van religieuze vrouwen binnen gender-traditionele⁶⁰ religie is bestudeerd. Het Bahá'í-geloof past deels in de definitie van Burke onder een gender-traditionele religie, omdat het uitgaat van een ontologisch verschil tussen mannen en vrouwen. Het Bahá'í-geloof wijkt echter af van gender-traditioneel, als het gaat om het idee van gelijkheid van man en vrouw, omdat man en vrouw volgens bahá'ís in de ogen van God gelijk zijn. Om de ervaring van *agency* van de bahá'í-vrouwen te kunnen bespreken, zet ik de vier benaderingen die Burke in het verloop herkent uiteen.

Resistance agency focust zich op de *agency* van vrouwen uit gender-traditionele religies, die een bepaald aspect van de religie pogen uit te dagen of te veranderen. Het

---

⁵⁶ Ibid, 160–61.

⁵⁷ Kelsy Burke, "Women's Agency in Gender-Traditional Religions: A Review of Four Approaches," *Sociology Compass* 2, nr. 6 (Februari 2012): 122.

⁵⁸ Ibid, 122.

⁵⁹ Halsaa en Nyhagen, *Religion, Gender and Citizenship*, 48.

⁶⁰ Gender-traditioneel legt Burke uit als een ontologisch verschil tussen mannen en vrouwen waarbij mannen eigenschappen voorbestemd zijn voor leiderschap, bedrijvigheid en een sterke werkethiek hebben, en vrouwen van nature zorgend, passief en receptief zijn; Burke, "Women's Agency," 122.

Bahá'í-geloof streeft niet alleen naar gendergelijkheid in de wereld, maar spoort daarbij haar volgers aan om zich actief in te zetten voor de vertaling van dat principe in de sociale realiteit. Het Bahá'í-geloof is dus een drijfveer om zich in te zetten voor de afschaffing van patriarchale culturen waarin zij zich bevinden.⁶¹ *Empowerment agency* en *instrumental agency* zijn vergelijkbaar. *Empowerment agency* focust zich op de manier waarop vrouwen in gender-traditionele religies doctrines herinterpreteren op een manier dat zij zich *empowered*⁶² voelen in hun dagelijkse leven. Zo voelen Anna, Irina, Gabriela en Natasha zich *empowered* door het gegeven dat de grootste verantwoordelijkheid voor het opvoeden van de mensheid bij hen ligt als moeder, terwijl Linda en Mirza zich voornamelijk *empowered* lijken te voelen doordat ze als gelijkwaardig aan de man worden gezien, juist losgekoppeld van het idee van de moederrol. *Instrumental agency* focust zich niet op het gevoel van empowerment, maar op de non-religieuze gevolgen van religieuze praktijken.

Feministische geleerden zien echter beperkingen bij de bovenstaande drie benaderingen. Onder hen valt Orit Avishai die twee beperkingen benoemt die zich voordoen in twee aspecten: enerzijds de associatie van agency met doelbewust gedrag, anderzijds de associatie van doelbewust gedrag met extra-religieuze doeleinden.⁶³ De beperkingen liggen ten grondslag aan het paradox dat belichaamd wordt door de vraag: “waarom ondersteunen vrouwen religieuze groeperingen die lijken te zijn ontworpen om hun ondergeschiktheid in stand te houden?”⁶⁴ Deze paradox komt voort uit het idee dat vrouwen religieuze voorschriften uitvoeren vanuit extra-religieuze motieven. Dit manifesteert zich in het Bahá'í-principe van reflectie. Onder andere Irina vertelde bij iedere handeling te reflecteren om ervoor te zorgen dat alles wat ze doet in lijn is met haar religieuze motief. Door het concept agency te verlichten proberen hedendaagse geleerden waaronder Saba Mahmood en Marie Griffith, het stereotype te overwinnen dat religieuze vrouwen slachtoffers zijn wanneer hun overtuigingen afwijken van seculier gedachtegoed over gendergelijkheid.⁶⁵ Dit komt voort uit het idee dat agency ook binnen gedrag kan worden geplaatst dat voldoet aan

---

⁶¹ M374-9.

⁶² Ik gebruik de Engelse term *empowered*, omdat de Nederlandse vertaling ervan niet dezelfde connotatie met zich meedraagt.

⁶³ Orit Avishai, “Doing Religion,” 410.

⁶⁴ Ibid, 410.

⁶⁵ Saba Mahmood, *Politics of Piety: the Islamic Revival and the Feminist Subject* (Oxford: Princeton University Press, 2005), 1-2; Marie Griffith, *God's Daughters: Evangelical Women and the Power of Submission* (Berkeley: University of California Press, 1997), 4.

patriarchale sociale normen,⁶⁶ omdat het verlangen, de invloed en de wil van vrouwen is gevormd door niet-liberale tradities.⁶⁷ Het is, volgens feministische geleerden, dus van belang is om de eigen ervaringen van religieuze vrouwen te bestuderen om zo deze vrouwen als *agent* te kunnen begrijpen. Hier is *compliant agency* uit ontstaan die zich focust op de vele en diverse manieren waarop vrouwen overeenstemmen met de regels van gender-traditionele religies.⁶⁸

Conceptualisaties als deze, waarin *agency* wordt geplaatst in Avishai's *observance* is sterk verwant met de "lived religion" benadering.⁶⁹ Binnen beide benaderingen omvat religie het denkbeeld van waaruit individuen waarnemen en handelen. Burke plaatst het "doing religion" frame geïntroduceerd door Avishai (2008), binnen de *compliant agency* benadering. Binnen het "doing religion" frame wordt *agency* binnen het concept *observance* geplaatst. Avishai legt *observance* uit vanuit het denkbeeld dat religieus gedrag een manier van zijn is, waarbij een religieuze identiteit wordt uitgevoerd.⁷⁰ *Observance* kan tegenstrijdigheden omvatten, wanneer de tegenstelling tussen nakoming en tegenstrijdigheid een non-issue zijn voor religieuze subjecten. Een voorbeeld hiervan is dat Tahirih, een rolmodel voor bahá'í-vrouwen, symbool staat voor de daadkracht van de vrouw, ondanks dat ze onsuccesvol was in het moederschap.⁷¹ Tegelijkertijd zien de bahá'í geschriften de grootste verantwoordelijkheid van de vrouw in het moederschap, wat de rol van de eerste opvoeder inneemt in de opvoeding.⁷² Via *observance* wordt voorbijgegaan aan de paradox die zich bij eerdere benaderingen van *agency* aan bod kwam. Daarnaast stelt Avishai dat wanneer men religieus gedrag toch als een strategische onderneming ziet, religie vanuit religieus doel kan worden uitgevoerd.⁷³

De *compliant* benadering baseert *agency* op de ervaringen van de gelovigen.⁷⁴ De *compliant* benadering breidt *agency* uit, om zo verschillende manieren waarop vrouwen *agency* uitvoeren door te conformeren aan religieuze-leringen te kunnen behelzen. Een risico van

---

⁶⁶ Mahmood, *Politics of Piety*, 203; Phyllis Mack, "Religion, Feminism and the Problem of Agency: Reflections on eighteenth-century Quakerism," in *Women, Gender and Enlightenment*, bew. Sara Knott en Barbara Taylor (Londen: Palgrave Macmillan, 2005), 438-9.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Burke, "Women's Agency," 124.

⁶⁹ Halsaa en Nyhagen, *Religion, Gender and Citizenship*, 31.

⁷⁰ Avishai, "'Doing Religion,'" 410.

⁷¹ Susan Stiles Maneck, "Táhirih," *Journal of Bahá'í Studies* 2, nr. 2 (1998): 2.

⁷² 1338-50.

⁷³ Avishai, "'Doing Religion,'" 413.

⁷⁴ Ibid, 423.

deze benadering is dat de definitie van *agency* zo groot wordt gemaakt dat het betekenisloos wordt.⁷⁵ Om dit te voorkomen is het belangrijk dat duidelijk is wat de kern van het concept inhoudt en wat de grenzen zijn.⁷⁶

De “lived religion” benadering van McGuire hangt samen met het “doing religion” frame van Avishai. Dit komt doordat beide benaderingen vormen van observance betreffen: religie is een manier van zijn. Mensen voeren hun religie op dagelijkse basis uit in alle aspecten van het leven. De compliant agency benadering ligt het dichtst bij dit perspectief, aangezien deze uitgaat van het denkbeeld en de ervaring van de gelovige, in het onderzoek of een religieus individu zich als agent gedraagt. In dit onderzoek bouw ik verder op het “doing religion” frame.

Hoofdstuk 1.

Individueel Niveau

In de volgende drie hoofdstukken wordt een uiteenzetting en analyse gemaakt van de verzamelde data via interviews met de zes bahá’í-vrouwen en veldwerk tijdens een expansie week. Allereerst wordt ingegaan op de manier waarop de vrouwen hun geloof ervaren op dagelijkse en lichamelijke wijze op het individuele niveau, vervolgens hoe zij dit ervaren op het gemeenschapsniveau en als laatste op het institutionele niveau. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het individuele niveau, wat de thuissituatie van de respondenten behelst en de ervaring met hun nabije familie- en vriendenkring. Dit wordt gedaan in drievoud: ten eerste wordt geanalyseerd hoe de vrouwen gelijkheid tussen man en vrouw zien en hoe zij zich voelen als vrouw in de wereld, ten tweede wordt bestudeerd hoe de vrouwen hun geloof praktiseren in hun directe omgeving, en ten derde wordt gekeken naar de momenten dat de vrouwen zich spiritueel verbonden voelen in hun dagelijkse leven.

1.1 Ervaring vrouw zijn in deze wereld

Deze paragraaf gaat in op de manier waarop de respondenten gelijkheid tussen man en vrouw

---

⁷⁵ Burke, “Women’s Agency,” 128–29.

⁷⁶ Ibid, 129.

zien.

Het principe van de ‘eenheid van de mensheid’ staat centraal in het leven van de vrouwen en gelijkheid tussen man en vrouw is hier een voorbeeld van.. Dit komt zowel naar voren in de principes die de vrouwen in het bijzonder belangrijk vinden, als in veel situaties waarin zij zich spiritueel verbonden voelen. Linda en Natasha noemen dat gendergelijkheid zich onder andere hoort te manifesteren in het huishouden,⁷⁷ ook om een voorbeeld te zijn voor de kinderen. Dit houdt in dat taken in het huishouden niet naar traditionele genderrollen verdeeld zijn.⁷⁸ Verder noemen de vrouwen ondersteuning, respect, koestering en waardering, onafhankelijk van het geslacht als onderdeel van gendergelijkheid.⁷⁹ Binnen een huwelijk hoort men bewuste inspanning aan elkaar te leveren en zowel in woorden als daden erkenning te laten zien.⁸⁰ De vrouwen laten zien dat ze zich gelijk voelen aan hun mannelijke tegenhanger, het is voor hen geen vraag óf ze gelijk zijn, maar soms wel wát ze eraan moeten doen om gelijke behandeling te bereiken

Zowel Mirza als Linda noemde de dichteres en theologe Tahirih (geboren als Fátimih Baraghání) als inspiratiebron.⁸¹ Zij is een voorbeeld voor bahá’í-vrouwen als welbespraakte en zelfbewuste vrouw⁸² en staat bekend om haar strijd voor vrouwenrechten. Tahirih heeft tussen 1844 en 1852 als leidinggevende aan het hoofd van de Babi-Bahá’í-gemeenschap gestaan. Ze beweerde dat veel van de Islamitische wetten niet langer bindend waren voor Babi’s, besloot daarom de dagelijkse rituele gebeden niet te verrichten en stelde een aantal nieuwe zaken in haar Babi gemeenschap.⁸³ Tijdens een conferentie van Babi-leiders verscheen ze zonder haar sluier en hoewel het als ongeleefd werd gezien om met mannen te spreken, besprak zij meningsverschillen met de meest geleerde mannen en overwon deze keer op keer.⁸⁴ Tijdens deze conferentie verkreeg zij de titel ‘Tahirih’ van de Báb, wat ‘Zuivere’ betekent.⁸⁵ Tahirih werd vermoord door haar eigen sluier met de uitroeiing van de Babi-beweging.⁸⁶ Haar

---

⁷⁷ L371-80; N371-5.

⁷⁸ N371-5.

⁷⁹ L371-80; M395-400; I318-332.

⁸⁰ N371-5; G66-80.

⁸¹ M235-54; Linda Ross, email naar de auteur, 9 juni, 2019.

⁸² Maneck, “Tahirih,” 2.

⁸³ Maneck, “Tahirih,” 4.

⁸⁴ Martha Root en Bahíyyih Khanum, *Tahirih, The Pure, Iran’s Greatest Woman*, (Charleston: Nabu Press, 1938), 1.

⁸⁵ Nicki Dunnavant en Tomi-Ann Roberts, “Restriction and Renewal, Pollution and Power, Constraint and Community,” *Sex Roles* 68, nr. 1-2 (2013): 307.

⁸⁶ Maneck, “Tahirih,” 5.

laatste woorden klonken: "U kunt mij doden zodra gij dat wenst, maar u kunt de emancipatie van de vrouw niet tegenhouden."

Tahirih is een belangrijke vrouw in de Babi-Bahá'í-geschiedenis, waar veel vrouwen uit het Bahá'í-geloof een voorbeeld aan nemen. Haar karakter wijkt af van vrouwelijke rolmodellen in andere religies, die gehoorzame dochters of succesvolle echtgenoten en moeders representeren. Tahirih stelde de autoriteit van haar ouders steeds op de proef en omdat haar man haar nieuw gevonden Babi geloof niet accepteerde, scheidde ze van haar man en kinderen, een hoogst ongebruikelijke daad in die tijd.⁸⁷ Het is haar daadkrachtige, actieve karakter dat het basismodel vormt voor bahá'í-vrouwen.⁸⁸ In een mail die ik ontving van Linda komt dit duidelijk naar voren:

When I think about her, I see my own rage of the injustice inflicted upon women reflected in her. I am so grateful to have such a powerful example of how anger can be channeled nobly against injustice; how being religious doesn't mean being docile; and how being kind doesn't equate to being submissive. [...] I am stronger as a woman because of her, and I would only hope for an ounce of her courage.⁸⁹

Linda spreekt hier over het voorbeeld dat Tahirih is door de manier waarop Tahirih haar woede omgezet heeft in het gevecht tegen onrechtvaardigheid. Tahirih's moed is een inspiratiebron voor Linda en ze streeft dan ook naar de moet die Tahirih toonde.

De vrouwen spraken over eigenschappen die vrouwen sterker hebben dan mannen. Zo noemden Linda en Mirza empathie, morele moed en de bereidheid om je eigen behoeftes aan de kant te zetten als kwaliteiten die gemanifesteerd zijn in vrouwen.⁹⁰ Ook Irina noemde dat vrouwen kwaliteiten hebben, die mannen niet hebben door hun moederinstinct. Vrouwen zijn bijvoorbeeld creatiever in het vinden van oplossingen voor conflicten, omdat de spirituele kracht van de vrouw is sterker dan dat van de man en van nature naar vrede streven.⁹¹ Deze kwaliteiten heeft de mensheid nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Gendergelijkheid gaat in het Bahá'í-geloof dus samen met genderdifferentiatie, een combinatie die in feministische theorieën veel besproken is.⁹² Maud Eduards herkende in de jaren 80 een aantal verschillende

---

⁸⁷ Maneck, "Táhirih," 2.

⁸⁸ Maneck, "Táhirih," 2.

⁸⁹ Linda Ross, email naar de auteur, 9 juni, 2019.

⁹⁰ L33-40.

⁹¹ I336-8; G66-70.

⁹² Halsaa en Nyhaagen, *Religion, Gender and Citizenship*, 153.

combinaties van gelijkheid en verschil na een analyse van filosofische theorieën, maar vond geen voorbeeld voor de combinatie die het Bahá'í-geloof juist nastreeft, namelijk dat vrouwen en mannen verschillend maar ook gelijk zijn.⁹³ De dichotomie tussen verschillend en gelijk is veelbesproken en geproblematiseerd in feministische literatuur. Feministisch geleerde en politicologe Carol Pateman verwoordde dit in het 'Wollstonecraft dilemma': binnen de patriarchale structuur van burgerschap moet er altijd een keuze worden gemaakt tussen gelijkheid en verschil of tussen gelijkheid en vrouwelijkheid. Dat wil zeggen dat wanneer men streeft naar gelijkheid van rechten, de vrouw moet inboeten aan haar vrouwschap en moet worden als een man. Maar wanneer men streeft naar een herwaardering van vrouwelijke kwaliteiten en naar het idee dat deze als bijdrage moeten worden gezien, wordt een onmogelijk doel nagestreefd: juist dit verschil is wat door patriarchale structuren wordt uitgesloten.⁹⁴ Dit dilemma komt voort, aldus Joan Scott, uit het dichotoom geconstrueerde concept van burgerschap⁹⁵ dat gelijkheid en verschil tegenover elkaar zet en zegt dat ze elkaar uitzetten.⁹⁶ De Baha'i-geschriften onderwijzen dat er geen dichotomieën zijn, maar erkennen dat sociale krachten invloed hebben op individuen. In de leerkringen wordt hier veel aandacht besteed, waarbij de focus ligt op het vraagstuk hoe deze valse dichotomieën in de samenleving herkend kunnen worden:⁹⁷ hoe kunnen we leven naar de geschriften waarin man en vrouw gelijk zijn, maar verschillende kwaliteiten hebben, en deze vertalen naar de realiteit?⁹⁸

Juist omdat in het Bahá'í-geloof voorbij wordt gegaan aan de patriarchale structuur is er ruimte voor de combinatie van verschil en gelijkheid. De respondenten benadrukken dat juist dat verschil tussen man en vrouw zorgt voor een gelijkheid van de seksen: man en vrouw hebben elkaar nodig om te kunnen groeien als mensheid. Dit komt voort uit de baha'i lering

---

⁹³ Maud Eduards, "Politisk teori och patriarkalt tänkande," In *Kön, makt och medborgarskap. Kvinnan i politisk tänkande från Platon till Engels*, bew. Maud (Stockholm: Liber Förlag), 141–154 in Halsaa en Nyhaagen, "Religion, Gender and Citizenship," 153.

⁹⁴ Carole Pateman, "Equality, Difference and Subordination: The Politics of Motherhood and Womens Citizenship," in *Beyond Equality and Difference. Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*, bew. Gisela Bock en Susan James (Londen: Routledge, 2005), 20.

⁹⁵ Om voorbij te gaan aan deze dichotomie hebben feministische geleerden waaronder Scott het Wollstonecraft dilemma gedeconstrueerd en getransformeerd, waarbij wordt gepleit voor een meer gecompliceerde diversiteit dan alleen de man/vrouw oppositie; Zie: Joan Scott, "Deconstructing equality-versus difference: or, the uses of post-structuralist theory for feminism," in *Feminist Social Thought: A Reader*, bew. D. T. Meyer (New York: Routledge, 1997), 766.

⁹⁶ Ibid, "Deconstructing," 765.

⁹⁷ Anne, email aan de auteur, 24 juni, 2019.

⁹⁸ Anne, email aan de auteur, 24 juni, 2019.

dat de ziel geen geslacht heeft, maar het lichaam wel. Irina en Mirza⁹⁹ verwezen naar een het citaat van Abdu'l-Bahá waarin hij spreekt over de vogel der mensheid:

The world of humanity has two wings – one is women and the other men. Not until both wings are equally developed can the bird fly. Should one wing remain weak, flight is impossible. Not until the world of women becomes equal to the world of men in the acquisition of virtues and perfections, can success and prosperity be attained as they ought to be.¹⁰⁰

Pas wanneer vrouwelijke krachten als gelijkwaardig worden erkend, kan de vogel van de mensheid hoger wieden. Toen ik aan Irina vroeg of dit citaat haar kracht gaf, antwoordde ze dat het haar geen kracht gaf maar haar wel gelukkig maakte omdat het paste bij haar wereldbeeld: 'It resonates with me, it's true!'¹⁰¹

Volgens Linda en Irina is de spirituele positie van de vrouw hoger dan die van de man, wat voort komt uit de rol van de vrouw als moeder. De moeder wordt in het Bahá'í-geloof eerste opvoeder genoemd, omdat zij negen maanden lichamelijk onafscheidelijk is van het kind en dan nog eens negen maanden emotioneel doordat die connectie extreem sterk is.¹⁰² Anna, Natasha en Irina spraken over de verantwoordelijkheid die komt kijken bij de rol van de vrouw als moeder. Voor Irina betekent deze verantwoordelijkheid dat de vrouw haar rol als moeder als belangrijkste rol hoort te zien. Het beste wat een vrouw volgens Irina kan doen is het onderwijzen van de jongere generatie en onvoorwaardelijke liefde geven en een toekomst.¹⁰³ Op deze manier is de vrouw dienstbaar aan de mensheid.¹⁰⁴ Anna kwam laatst een citaat van Abdu'l-Bahá tegen: "the future generation depends on the mothers of today."¹⁰⁵ Dit citaat inspireerde haar heel erg, zoals ze zelf omschreef:

---

⁹⁹ M211-2; I141-3.

¹⁰⁰ 'Abdu'l-Bahá, "A Compilation on Women," 8, Bahá'í Reference Library, bezocht op 26 mei, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/c/CW/cw-13.html>.

¹⁰¹ A162.

¹⁰² I338-50.

¹⁰³ Gloria Wekker stelt dat wanneer vrouwen zeggen dat het hun persoonlijke keuze was om huisvrouw te worden, dit voortkomt uit een 'neoliberale, hyperindividuele kijk op het leven, met duidelijke oogkleppen op'. Dit biedt een interessante discussie in hoeverre dergelijke keuzes daadwerkelijk voortkomen uit persoonlijke keuze, of dat patriarchale krachten vanuit de samenleving hier hun werk doen. Zie: Gloria Wekker, *Witte Onschuld* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2017), 162-3.

¹⁰⁴ I184-209.

¹⁰⁵ 'Abdu'l-Bahá, "Paris Talks," 160-3, Bahá'í Reference Library, bezocht op 22 mei, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/ab/PT/pt-51.html>

[T]hat's it, that's the answer, here's the answer, [...] Like that's how we can create the better world with education the younger generation and that's what we also do with the children's classes and the junior youth groups, but it has to start in the family, because that's the foundation. And I think as a mother, you have such a big responsibility in [...] creating the better society, creating better future.¹⁰⁶

Dit citaat resoneerde met Anna's overtuigingen van de verantwoordelijkheid van de moeder. Ook Natasha benadrukte het belang van de moeder als eerste opvoeder. Ze voegde daaraan toe dat dat niet betekende dat de vrouw thuis moest blijven, maar wel dat ze de verantwoordelijkheid heeft voor de spirituele opvoeding van haar kinderen.¹⁰⁷

Gendergelijkheid staat dus in verband met (biologische) verschillen, een verband dat veel wordt getrokken.¹⁰⁸ De moeder heeft volgens de respondenten de grootste verantwoordelijkheid om de kinderen op te voeden, maar wat dit betekent wordt door de vrouwen verschillend gezien. Dit komt deels voort uit het feit dat de betekenis van het zijn van de eerste opvoeder niet expliciet staat voorgescreven in de Baha'i-geschriften.

In het verhaal van Tahirih staat het zijn van een goede moeder niet centraal in het vrouw zijn. Het is dan ook interessant dat Mirza helemaal niet over moederschap spreekt en Linda enkel de reden van bepaalde vrouwelijke kwaliteiten aan moederschap wijt, terwijl Anna en Irina de rol van de vrouw als moeder zien als een verantwoordelijkheid die een vrouw behoort te nemen in het dienstbaar zijn voor de volgende generatie. Moederschap wordt dus door de meeste vrouwen gezien als bepalend voor vrouwelijkheid en de reden van vrouwelijke karaktereigenschappen, maar het vrouw zijn wordt niet voor iedereen gedefinieerd aan de hand van moederschap. Vrouwelijke kwaliteiten kunnen zich ook buiten de rol van de moeder uiten in het werken aan de verbetering van de wereld en het onderwijzen van de volgende generatie. Dit toont de complexiteit waarop het geloof het product is van culturele context, menselijke creativiteit en het inrichten van diverse elementen.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ A225-231.

¹⁰⁷ N467-72.

¹⁰⁸ Nyhagen en Halsaa, *Religion, Gender and Citizenship*, 162.

¹⁰⁹ McGuire, *Lived Religion*, 185.

1.2 Het geloof in de praktijk

In deze paragraaf ga ik in op de manier waarop het geloof tot uiting komt in het persoonlijke leven van de bahá'í-vrouwen en schets ik de manier waarop de geloofsovertuigingen zich manifesteren in hun dagelijkse leven.

Het geloof moedigt aan om te reflecteren, Bahá'ú'lláh openbaarde namelijk: “Geef u iedere dag rekenschap van uw doen en laten, eer gij ter verantwoording wordt geroepen,”¹¹⁰ Linda en Irina spreken over de reflectieve manier waarop zij met keuzes omgaan, doordat zij zich door het geloof voelen aangemoedigd te reflecteren op hun acties. Linda sprak over middelen die het geloof haar biedt om situaties te kunnen analyseren. Deze middelen bieden haar perspectief om gedrag te kunnen afstemmen op haar ware, nobele essentie, zodat ze zich niet te veel laat beïnvloeden door krachten vanuit de samenleving.¹¹¹ Constante reflectie ziet zij bijvoorbeeld als een middel, waardoor haar interacties kalmer en vriendelijker zijn. Dit kwam voor haar duidelijk naar voren in het contact met haar cliënten in de opvang voor verstandelijk beperkten, die praten soms erg grof tegen haar. ‘[I] think when you’re constantly reflecting you kind of create this thing, this culture of trying to uhm... being a better person and at service of humanity.’¹¹² Door te reflecteren op wat de geschriften leren en het gedrag dat ze waarneemt, kan Linda door het soms lastige gedrag van haar cliënten heen zien en is ze zich bewust van hun ware, nobele natuur.¹¹³ Als gevolg daarvan kan ze haar cliënten toch vriendelijk bejegenen. Ook Irina zei te reflecteren op haar eigen gedrag om ervoor te zorgen dat al haar handelingen passen bij haar principes. Ze wil bijvoorbeeld wel eens een opmerking plaatsen op sociale media als ze een conflict tussen mensen leest en zich afvraagt ‘hoe kun je zulke dingen denken?’ Ze bepaalt dan of ze wel of niet een reactie plaatst onder het conflict, door zichzelf eerst reflectieve vragen te stellen: ‘Is het nodig? Brengt het iets goeds teweeg? Heeft het een hoger doel? Zal ik een positieve verandering teweegbrengen?’¹¹⁴

Dat Irina en Linda zich in ieder moment bewust zijn van hun principes en hun gedrag daar weloverwogen op aanpassen, is een manifestatie van het “doing religion” frame van Avishai.

---

¹¹⁰ “Geopenbaard in het Arabisch,” Verborgene woorden van Bahá'u'lláh, bezocht op 17 juni, 2019, <http://www.1bahai.org/nthpgs/dutch1.htm>.

¹¹¹ L65-86.

¹¹² I101-2.

¹¹³ L98-103.

¹¹⁴ I82-97.

¹¹⁵ Al hun handelingen worden afgewogen geëvalueerd in het licht van de geschriften van het Bahá'í-geloof, in de vorm van de 'middelen om de samenleving te kunnen analyseren' waar Linda over sprak. Vanuit het geloof ligt wel een sterke nadruk op het denkvermogen van ieder individu, waardoor ieder persoon de autoriteit en verantwoordelijkheid krijgt toebedeeld om eigen beslissingen te maken op basis van de basisprincipes van het geloof. Het geloof biedt dus het morele kader, maar spoort daarbij aan het eigen verstand altijd te raadplegen.

De "doing religion" frame uit zich niet alleen in de reflectiepunten waarop de vrouwen hun keuzes baseren, maar ook in de momenten dat de vrouwen het gevoel hebben dat ze het juiste doen. Dit gevoel noemden Linda en Natasha bekrachtiging.¹¹⁶ Linda vertelde dat zij zich bijvoorbeeld spiritueel het meest verbonden voelt op de momenten dat ze bekrachtigd wordt in wat ze doet; dat als ze zich inzet voor het goede ze hierin door geestelijke krachten geholpen zal worden. Zo had ze na een zware periode in Nederland een baan toegezegd gekregen in IJsland die heel goed bij haar past, die eerst onbereikbaar leek. Ze noemde zichzelf een *spiritual giant*, en gaf ook aan hoe gelukkig ze was met dat ze nu bij een goede vriendin en haar familie mocht wonen.¹¹⁷

Een concept wat Natasha stuurt in haar dagelijkse leven is spirituele perceptie, wat voor haar inhoudt dat je in momenten van wanhoop ook open behoort te staan voor kansen en mogelijkheden waar je in de eerste instantie misschien niet aan had gedacht.¹¹⁸ Ze gaf niet aan bij iedere handeling stil te staan bij haar spirituele kompas, maar zei wel dat ze iedere avond mediteert en zo reflecteert hoe ze de volgende dag een beter mens kan zijn.¹¹⁹ Gabriela refereerde juist naar een metafoor dat wordt aangehaald in een van de teksten voor de jeugdgroepen, waarin het maken van keuzes minder beladen wordt:

[I]t says that life it like a carpet, that we have the tools given, but our decisions, every choice we make, decides like how the carpet will look like, which pattern it has, and if you think of a carpet if you make like one small thing, like it does have an impact, but actually, like when you continue and then at the end is doesn't. Puts things in perspective. Of course, every choice has an impact, but it's not like the end of the carpet.¹²⁰

---

¹¹⁵ Avishai, "Doing Religion", 413.

¹¹⁶ L279-512; N158-70.

¹¹⁷ L479-512.

¹¹⁸ N173-89.

¹¹⁹ N203-210.

¹²⁰ G267-272.

Gabriela relateert op deze manier juist dat niet over alle keuzes heel lang hoeft te worden nagedacht.

Natasha gaf aan deze vorm van reflectie ook belangrijk te vinden binnen het gezin. Zo vertelde Natasha wekelijkse familie *consultations* te houden, waarbinnen de gezinsleden het gesprek omstebeurt leiden. In hoofdstuk 3 ga ik verder in op het begrip *consultation*.

De respondenten hebben allemaal een andere invulling van de lering van Bahá'ú'lláh die zegt: geef ieder dag rekenschap van uw doen en laten, eer gij ter verantwoording wordt geroepen.¹²¹ Over het algemeen gebruiken de respondenten de principes van het geloof als een standaard waarlangs ze hun eigen handelingen kunnen evalueren om zichzelf zo steeds te verbeteren.

1.3 Spirituele verbondenheid

In deze paragraaf wordt ingegaan op de momenten dat en de manier waarop de vrouwen zich spiritueel verbonden¹²² voelen in hun dagelijks leven.

Linda en Natasha noemden het gebed als moment van spirituele verbinding. Natasha zei dat ze door het verplichte gebed en het lezen van de geschriften in de ochtenden en avonden, de heilige woorden de hele dag met zich meeneemt. Soms betreft ze zichzelf het reciteren of zingen van gebeden tijdens het doen van andere dingen, waardoor zelfs het doen van het huishouden voor Natasha als een daad van aanbidding kan voelen en zo voor het gevoel van spirituele verbondenheid kan zorgen.¹²³

Binnen bahá'í-leringen ligt de focus op de collectieve vooruitgang van de mensheid, waardoor het spirituele leven en sociale relaties met elkaar zijn verweven.¹²⁴ Irina vertelde bijvoorbeeld hoe ze zich met bijna alle momenten met haar kinderen spiritueel verbonden voelt, ook als ze ruzie met elkaar hebben. Ze voelt zich in het bijzonder verheven, als ze ziet dat haar kinderen reageren vanuit hun hogere natuur en de jongens die in de pubertijd zijn bijvoorbeeld met elkaar aan het spelen zijn zonder ruzie te maken. Mirza woont alleen thuis en vertelde dat ze zich spiritueel verbonden voelt in haar huis, omdat ze haar hele huis vol

---

¹²¹ "Geopenbaard in het Arabisch," Verborgene woorden van Bahá'u'lláh.

¹²² Spiritueel verbonden is een vrije vertaling van de Engelse term 'Spiritually elevated'.

¹²³ N440-453.

¹²⁴ Wendy Heller en Hoda Mahmoudi, "Altruism and the Extensiveness in The Bahá'í Religion," in *Embracing the Other*, bew. Pearl Olnier, Samuel Olnier, Lawrence Baron en Lawrence Blum (New York: New York University Press, 1992), 421.

heeft hangen met het geloof in de vorm van foto's en citaten. Op deze manier, en door de 'Allah-u-Abha die bahá'í's 95 keer per dag behoren te zeggen samen met het verplichte gebed, voelt ze zich omgeven door het geloof.¹²⁵ Ook Linda gaf het gebed aan als meest spiritueel verheven moment van haar dag. Wat opvalt is dat de meeste praktijken waarbij de vrouwen zich het meest spiritueel verheven voelen, sociale praktijken zijn binnen hun gemeenschap of institutie. Hier ga ik in hoofdstuk 2 dieper op in.

Wat ook duidelijk overeenkomt tussen de vrouwen, is dat momenten van leed hen een gevoel van spirituele verheffing brengen. "Nobody became a bahá'í to make life easier for themselves,"¹²⁶ antwoordde Mirza op mijn vraag wanneer ze zich het meest spiritueel verbonden voelt. Ze parafraseerde vervolgens de vrouw van Shoghi Effendi, Amatu'l-Bahá Rúhíyyih Khanum die schreef dat we niet op zoek moeten gaan naar leed, maar dat wanneer het komt we het moeten gebruiken voor onze eigen verbetering, voor onze purificatie. Mirza zei dat we moeten proberen om te groeien in deze spirituele dimensie.¹²⁷ Daarna parafraseerde ze Abdu'l-Bahá die lijden vergeleek met groeven in de landbouwgrond: noodzakelijk voor een goede oogst.¹²⁸ Het lijden is onderdeel van het leven en behoort met warm onthaal te worden ontvangen, omdat ze uiteindelijk bijdragen aan de vooruitgang van de ziel.

Anna en Linda spreken ook over lijden als momenten van spirituele verheffing. Moeilijkheden zijn proeven en zegeningen van God en het is dan ook op die momenten dat ze zich direct wendt tot het gebed. Een voorbeeld dat Anna aanhaalt is dat ze zich een paar dagen voor het interview een beetje jaloeers voelde. Ze wist dat jaloezie slecht is voor de ziel door het volgende citaat van Bahá'ú'lláh: "Know, verily, the heart wherein the least remnant of envy yet lingers, shall never attain My everlasting dominion, nor inhale the sweet savors of holiness breathing from My kingdom of sanctity."¹²⁹ Ze voelde zich minder slecht door zichzelf af te vragen waar het gevoel vandaan kwam en het proberen te vervangen met een ander gevoel. Anna wendt zich dus tot het geloof in tijd van moeilijkheden om zich in te lezen in de leiding van de geschriften over het probleem en er een oplossing voor te vinden¹³⁰ en

---

¹²⁵ M420-429.

¹²⁶ M151.

¹²⁷ M151-75.

¹²⁸ 'Abdu'l-Bahá, "Paris Talks," 178-9, Bahá'í Reference Library, bezocht op 17 mei, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/ab/PT/pt-58.html>.

¹²⁹ Bahá'ú'lláh, "The Hidden Words of Baha'u'llah," 24, Bahá'í Reference Library, bezocht op 17 mei, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/b/HW/hw-79.html>.

¹³⁰ A125-31; A133-40.

leek het niet zozeer te gebruiken voor persoonlijke purificatie. Ook voor Linda uit deze vorm van spirituele verheffing in het lijden, waarbij ze uit dat het gevoel dat er een hogere macht is die onvoorwaardelijk van je houdt en je zal helpen, heel sterk is. Ze geeft ook aan op zoek te gaan naar oplossingen in de geschriften van het geloof, maar voelt ook een vorm van overgave door te vertrouwen op de onvoorwaardelijke liefde.¹³¹

De leringen en geschriften van het Bahá'í-geloof zijn onderdeel van het alledaagse leven van de vrouwen. Dit komt zowel naar voren in de momenten van spirituele verbondenheid als in de manier waarop hun keuzes tot stand komen. Door de manier waarop de vrouwen gendergelijkheid interpreteren wordt duidelijk dat ieder individu de geschriften op een eigen manier interpreteert. Dit wordt vooral duidelijk aan de hand van de manier waarop de vrouwen vrouwelijkheid verbinden aan moederschap, en de manier waarop ze dit als hun verantwoordelijkheid beschouwen.

Hoofdstuk 2.

Gemeenschapsniveau

In dit hoofdstuk ga ik in op de manier waarop de vrouwen hun geloof op dagelijkse en lichamelijke wijze ervaren op het gemeenschapsniveau. Allereerst analyseer ik het verschil dat de vrouwen ervaren tussen de omgang met bahá'í-mannen en non-bahá'í-mannen. Vervolgens ga ik in op de manier waarop de vrouwen zich gestimuleerd voelen om bij te dragen aan de gemeenschap, door de lering dat alle goede daden tellen. Daarna ga ik in op de plaats die gemeenschapsvorming en het meebouwen aan de gemeenschap heeft binnen het Bahá'í-geloof, specifiek door in te gaan op een onderdeel van het instituutproces.

2.1 Gendergelijkheid binnen en buiten bahá'í-gemeenschappen

In deze paragraaf ga ik in op de manier waarop de vrouwen gender(on)gelijkheid ervaren binnen en buiten de bahá'í-gemeenschap.

---

¹³¹ L466-75.

De vrouwen hebben een verschillende ervaring op het gebied van seksisme in niet-bahá'í gemeenschappen. Mirza ervaart veel seksisme binnen niet-bahá'í-gemeenschappen,¹³² en ook Anna vertelt op haar middelbare school seksistisch behandeld te zijn geweest door haar mannelijke schoolgenoten.¹³³ Mirza gaat hiermee om door zich bewust te zijn dat ze van haar medemensen moet houden voor God, een citaat dat ook Irina aanhaalt. Natasha vertelde dat ze zich eigenlijk nooit bewust is van haar vrouwelijke lichaam en dat ze zich net zo vrij voelt bij mannen als bij vrouwen.¹³⁴ Mirza en Linda vertellen juist dat ze een hele lage tolerantie hebben op het gebied van seksisme, waardoor ze op de zich op de werkvloer erg kunnen ergeren wanneer seksisme zich voordoet.¹³⁵ Mirza, Anna en Linda vertelden dat ze zich met mannelijke vrienden van de bahá'í-gemeenschap comfortabel voelen om het over hun (vrouwen)problemen te hebben, zoals seksisme en menstruatie. Dit kwam volgens hen voort uit het feit dat ze de wereld op een andere manier zien en dat ze het vertrouwen kunnen hebben dat de bahá'í-mannen achter hen staan wat betreft gelijkheid.¹³⁶ Immers staat in de Kitab-i-Aqdas, het boek van de wet geschreven door Bahá'u'lláh dat, in tegenstelling tot de meeste religies¹³⁷, menstruatie niet onrein is:

In some earlier religious Dispensations, women in their courses were considered ritually unclean and were forbidden to observe the duties of prayer and fasting. The concept of ritual uncleanness has been abolished by Bahá'u'lláh.¹³⁸

Dat menstruatie niet als onrein wordt gezien staat in direct verband met het principe van gendergelijkheid. Mirza, Anna en Linda vertellen alle drie dat ze het vertrouwen hebben dat hun mannelijke bahá'í-vrienden hen niet zullen veroordelen, omdat het ligt besloten in het heilige schrift.¹³⁹ Hoewel de respondenten uiten dat ze zich bewust zijn van de invloed van sociale krachten op het individu, lijken ze wat betreft gendergelijkheid niet te twijfelen aan de autoriteit en invloed van het schrift op de mannen van de bahá'í-gemeenschap. Anna vertelde

---

¹³² M369-71.

¹³³ A96-99.

¹³⁴ N260-3.

¹³⁵ M258-9; L254-8.

¹³⁶ M206-17; A172-81; L372

¹³⁷ Manju Kaundal en Bhopes Thakur, "A Dialogue on Menstrual Taboo," *Indian Journal of Community Health* 26, nr 2 (2014): 193.

¹³⁸ "The Kitab-i-Aqdas," 173-4, Bahá'í Reference Library, bezocht op 17, juni 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/b/KA/ka-37.html>.

¹³⁹ M206-17; A172-81; L372.

dat ze het fijn vindt om samen te komen met haar bahá'í-gemeenschap om met elkaar in gesprek te komen over concepten als gendergelijkheid.¹⁴⁰ De gemeenschap blijkt een veilige omgeving te zijn waarbinnen ze zich vrij voelt om onderwerpen als dit te bespreken met zowel vrouwen als mannen. Dit laat zien dat er ruimte is voor gesprek over gender, maar ook dat er een sfeer ontstaat waarbinnen vrouwen zich veilig voelen om over issues te praten waar ze niet zo gemakkelijk met mannelijke niet-bahá'ís over praten. Het samenkomen met de bahá'í-gemeenschap om met elkaar in gesprek te gaan is een aspect dat voor de vrouwen voor een gevoel van spirituele verbondenheid zorgt.¹⁴¹

2.2 Iedere goede daad draagt bij

In deze paragraaf ga ik in op de bijdrage die de vrouwen ervaren die zij kunnen leveren.

De vrouwen voelen zich aangemoedigd vanuit hun geloof om zich in te zetten voor rechtvaardigheid en zo tegen ongelijkheid te strijden. In het streven de eenheid van de mensheid te bewerkstelligen stellen alle vrouwen dat iedere goede daad meetelt,¹⁴² wat terug te vinden is in het allereerste citaat van het eerste Ruhi boek, waarin staat dat de verbetering van de wereld kan worden verwezenlijkt door zuivere en voortreffelijke daden, door lofwaardig en betamelijk gedrag.¹⁴³ De basisprincipes van het Bahá'í-geloof, waaronder wereldvrede, gendergelijkheid en harmonie tussen wetenschap en religie, worden als onafscheidelijk gezien van religieuze overtuigingen en praktijken. Sociale context en globale problemen staan in het geloof namelijk in direct verband met het individuele spirituele leven.¹⁴⁴ De nadruk op collectieve vooruitgang heeft invloed op de relatie tussen individuen en daarmee op de gemeenschap waar zij deel van uitmaken. De vrouwen leken hierdoor te worden gemotiveerd en ze uitten bekrachtigd te worden wanneer ze een bijdrage leveren aan het grotere geheel. Zo sprak Irina:

[W]e are striving to build unity of humanity but it sounds so... so tremendously uhhh, complicated, like, how we can build unity of humanity? I am just a small person, like, I'm Irina, now, how can I do that? But when it comes to building a community, or

---

¹⁴⁰ A208-211.

¹⁴¹ I53-56; A208-211; N144-5;

¹⁴² A201-204 L329-332 I277-82; G144-5.

¹⁴³ Het Ruhi Instituut, *Ruhi Book One*, (Colombia: The Ruhi Institute, 2012).

¹⁴⁴ Heller en Mahmoudi, "Altruism and the Extenivity," 421.

uhm... having a new culture of growth or of serving in your smaller community like your neighborhood, a small your village... a small geographic setting, then everyone can be part of that and you see everyone as active participant and owner of this process.¹⁴⁵

Irina spreekt uit dat iedereen onderdeel is van een kleine geografische gemeenschap en dat iedereen eigenaarschap heeft over het proces van deze gemeenschap. Deze houding komt voort uit een geschrift van Shoghi Effendi uit 1938, waarin hij schreef dat in verhoudingen, alle persoonlijke belangen ondergeschikt zijn aan het grootste belang van de mensheid.¹⁴⁶ Dit verklaart de houding die Irina in het citaat hierboven en Linda, Mirza, Anna en Gabriela met haar, heeft ten opzichte van de invloed die ze als individu heeft op haar omgeving. De vrouwen vertonen *agency* door te benadrukken dat zij als individu een verschil maken in hun omgeving, en op deze manier zetten zij zich in om hun overtuigingen na te streven. Dit zou als een vorm van empowerment *agency* beschouwd kunnen worden, op de manier dat de vrouwen zich empowered voelen door het geloof dat ze ook als individu een verschil maken. Ze herinterpreteren weliswaar niet zozeer geschriften, maar interpreteren de geschriften zo dat ze zich in hun dagelijkse leven empowered voelen.¹⁴⁷ Een vorm waarin dit tot uiting komt is tijdens de expansie, waar ik in de volgende paragraaf verder op in ga.

2.3 Gemeenschapsvorming via het instituutproces

Het instituutproces is een vorm van gemeenschapsopbouw, die zowel materiële als geestelijke vooruitgang wilt bewerkstelligen. Tijdens de driemaandelijke cyclus die bestaat uit een fase van planning, actie en reflectie en een fase van expansie en consolidatie, streven bahá'ís na om mensen zonder oordeel te benaderen en betekenisvolle gesprekken te voeren in een wijk over materiële en geestelijke groei.¹⁴⁸ Ik heb een dag mogen meelopen met de fase van uitbreiding van het instituutproces in Utrecht Overvecht, waar ik in deze paragraaf verslag van doe.

---

¹⁴⁵ 1277-82.

¹⁴⁶ Shoghi Effendi, "The Hidden Words of Baha'u'llah," 24, Bahá'í Reference Library, bezocht op 3 juni, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/b/HW/hw-79.html>.

¹⁴⁷ Burke, "Women's Agency," 123.

¹⁴⁸ A76-87.

De dag werd geopend in een buurthuis, met gebeden en het zingen van religieuze liederen. Er was een gemoedelijke, informele sfeer, waardoor ik me heel welkom voelde. Het was de laatste dag van de expansie en dat merkte je wel aan de rust die in de groep heerste, merkte een participante op. De groep bestond uit acht mensen, een stuk minder aanwezig dan de rest van de week, maar het was dan ook moederdag.

Na het gebed gingen we uiteen in twee groepen; een groep met de mensen die er deze dag voor het eerst waren en een groep met de mensen die al de hele week mee deden. Onder het genot van een kop koffie werden in de groepen de doelen van de dag, de gespreks-onderwerpen die aan de orde van de dag zijn werden bepaald en de manier waarop die onderwerpen het beste aangekaart kunnen worden bij de mensen uit de wijk. Ik ging mee met de groep mensen die zich deze dag voor het eerst bij deze expansieweek voegden. Omdat ik nieuw was en er een onlangs bekeerde bahá'í in deze groep zaten, besloten we basisprincipes uit het geloof te bestuderen als mogelijke gespreksonderwerpen. Dit deden we aan de hand van Boek 1, het eerste boek van een serie boeken van het Ruhi-trainingsinstituut. In Boek 1 staat dienstbaarheid centraal en daarnaast ligt de focus op de omstandigheden van de wijk, of een andere geografische setting, om eraan bij te dragen in de vorm van leerkringen, meditatieve bijeenkomsten, kinder- en jeugdklassen.¹⁴⁹ We spraken over het principe eenheid van de mensheid, binnen het gesprek was ruimte voor meningsverschillen, waardoor een vrij klimaat ontstond om eigen interpretaties te delen. Ook ik voelde me vrij om mijn interpretaties te delen, ondanks het feit dat ik niet in dezelfde God geloof als zij. Dit was een manifestatie wat tijdens mijn gesprekken met Irina en Gabriela naar voren kwam, zij vinden namelijk het label 'bahá'í' niet belangrijk, het gaat om de principes.¹⁵⁰ Zo zei Irina: 'bahá'í and non-bahá'ís, the only difference is that bahá'ís have accepted the teachings of Bahá'u'lláh, and non-bahá'ís just did not hear about them.'¹⁵¹ Een opmerking waardoor ik me als onderzoeker gezien en gewaardeerd voelde. Deze houding kwam ook duidelijk naar voren toen we, na te hebben geluncht in een gemeenschapshuis in Overvecht, de straat op gingen om betekenisvolle gesprekken te voeren. Ik liep mee met Anne en Andrew (niet zijn echte naam). We wandelden door de wijk en spraken af en toe iemand aan. Vaak werd het gesprek geopend met de vraag of de mensen uit Overvecht kwamen, gezien het doel van het instituutproces is

---

¹⁴⁹ Het Ruhi Instituut, *Ruhi Book One*.

¹⁵⁰ I274-6; G90-2.

¹⁵¹ I274-6.

om te zien wat er speelt in de wijk. Dit doel kwam ook naar voren in de manier waarop Andrew zichzelf voorstelde en uitlegde wat we aan het doen waren. Wanneer voorbijgangers vragen hadden over onze belangstelling, zei hij dat hij met wat vrienden¹⁵² het belang zag om te weten wat er in de wijk speelt, zodat ze zich in kunnen zetten voor de vooruitgang en vereniging van de buurtbewoners. Er hing een relaxte sfeer, het was een fijne bezigheid en gesprekken onderling werden afgewisseld met gesprekken met mensen op straat. In de gesprekken met mensen op straat was het doel om tot een gemeenschappelijk begrip te komen. Andrew vertelde in een gesprek met een jonge dame, dat hij het soms wel lastig vindt om begrip te hebben voor mensen die een compleet ander wereldbeeld hebben, maar dat hij zich dan alsnog graag daarvoor inzet. Het doel is immers niet om elkaar te overtuigen, maar om te begrijpen hoe iemand aan zijn/haar overtuigingen komt. Op deze manier kunnen bruggen worden gebouwd en kan worden bereikt dat de mensheid gaat inzien dat de mensheid een eenheid is.

De expansie is ook een manier waarop het makkelijker wordt om met mensen in gesprek te komen, ook buiten de weken van de expansiefase om. Anna vertelde bijvoorbeeld dat ze zich op straat wel eens kwetsbaar voelt wanneer zij wordt nageroepen of -gefloten door mannen. Ze gaf aan dat haar reactie hierop is veranderd sinds zij bahá'í is en meedoet aan de expansiefase. Vroeger reageerde zij met onbeschofte opmerkingen, maar nu probeert ze het te negeren. Ze omschrijft het als volgt:

[B]efore I became a bahá'í I always replied in a very rude way, but now I'm just trying to ignore it, uhm... not uhm... yeah. But once my friend uhm, said this really inspiring story that when she was [...] she was with one of her friends, and some guy were like uhm, whistling to them and uh, and like, [...] calling them or something, and then uh, they actually decided to stop and have a meaningful conversation with them about the bahá'í concept. And at the end they had a really good conversation with them, so I think that's very inspiring, and that's what I'm also maybe supposed to do or something, to like be brave and uhm, and then go and talk to them and really ask like why are they acting like this, or why are they doing that or why do they feel that this is needed to call on girls or something.¹⁵³

Anna werd geïnspireerd door haar vriendinnen die een betekenisvol gesprek zijn gaan voeren met een man op straat die hen op een vervelende manier nariiep. De realisatie dat haar

---

¹⁵² Bahá'ís noemen elkaar meestal 'vrienden', of verwijzen naar 'Bahá'í friends' als ze het over de gemeenschap hebben.

¹⁵³ A109-17.

vriendinnen als gevolg daarvan een goed gesprek hebben gehad, en de wens om te begrijpen waarom iemand haar naroept, laat zien hoe expansie als methode doorwerkt in het dagelijks leven.

Gendergelijkheid is iets wat de respondenten ervaren binnen de bahá'í-gemeenschap, en naar streven in de grotere gemeenschap. De nadruk ligt in het leven van de respondenten op het belang van iedere goede daad, waardoor de respondenten zich inzetten voor de vooruitgang van de mensheid binnen hun wijk. De expansiefase van het instituutproces is een voorbeeld van de manier waarop de respondenten zich inzetten voor deze vooruitgang. De nadruk ligt op verbinden met de buurtbewoners, wat zich uitte in een toegankelijke sfeer, zowel tijdens de voorbereiding als tijdens de gesprekken op straat. De respondenten zijn actief in hun houding, wat wordt aangemoedigd door het geloof. Het geloof is dus een drijfveer om agency te vertonen, maar biedt ook de middelen in de vorm van onder andere de Ruhi-trainingenboeken en het instituutproces om zich in te zetten voor de vooruitgang van de mensheid.

Gemeenschapsvorming staat centraal in het Bahá'í-geloof, en door het idee dat iedere goede daad meetelt voelen de vrouwen zich gesterkt zich hiervoor in te zetten. Door het vertrouwen in het geschrift dat mannelijke bahá'ís hun als gelijkwaardig zien, zien de vrouwen dat wanneer mensen accepteren dat man en vrouw gelijk zijn, dit ook werkelijkheid wordt. De bahá'ís hebben een verwelkomende houding wat bijdraagt aan het vergroten van een gemeenschappelijk begrip in de wijk.

Hoofdstuk 3.

Institutioneel Niveau

In dit hoofdstuk wordt de belevenis die de vrouwen hebben van hun geloof op institutioneel niveau geanalyseerd. Hierbij wordt ingegaan op de thema's gelijkheid tussen man en vrouw en de spirituele verbondenheid die de vrouwen ervaren in de samenwerking met collega's en cliënten. Een aantal thema's komen overeen met thema's uit het vorige hoofdstuk, maar het is

van belang deze opnieuw aan te stippen doordat de principes anders werken op het institutionele niveau.

3.1 Gendergelijkheid

Het idee dat mannen en vrouwen gelijkwaardig zijn wordt gedeeld door alle informanten. Ook komt naar voren dat er redelijk eensgezind wordt gedacht over het verschil tussen mannen en vrouwen: mannen komen van Mars en vrouwen van Venus. Ook al zijn ze gelijkwaardig, mannen en vrouwen steken anders in elkaar, wat voornamelijk gewijd wordt aan de moedernatuur van de vrouw.¹⁵⁴ Gelijkheid is juist om deze tegenstelling belangrijk. Dit komt voort uit de analogie van ‘Abdu’l-Bahá die de relatie tussen man en vrouw weergeeft: de mensheid heeft twee vleugels; mannelijk en vrouwelijk. De mensheid kan niet vliegen naar echte hoogtes tot deze vleugels gelijk zijn in kracht.¹⁵⁵

De ervaring van de vrouwen betreft seksisme op het institutionele niveau, verschilt. Mirza komt seksisme op dagelijkse basis tegen in haar vakgebied in de bedrijfswereld en ervaart haar werkomgeving als een hindernisbaan waarbij de uitdaging is om niet betutteld te worden.¹⁵⁶ Mirza gaf aan juist het gevoel te hebben dat ze iets bijdraagt doordat ze zich in een lastige omgeving bevindt wat betreft seksisme werkt. Ook hier komt de *agency* naar voren die de vrouwen ervaren, door het bewustzijn dat de mensheid bestaat uit individuen die samen een vormen.

Ook Linda ervaart seksisme op de werkvloer, zij spreekt van subtiel seksisme dat verborgen zit in de alledaagse verhouding tussen man en vrouw. Toen ze bij restaurant ‘Poké Perfect’ werkte in Utrecht heeft zij geprobeerd hier wat aan te doen door het aan te geven bij de desbetreffende mannelijke collega’s, wat een escalerend effect had op de situatie.¹⁵⁷ Gabriela spreekt ook over subtiel seksisme, in de vorm van waarschuwingen als ze op veldwerk gaat bij boeren. Ze voelt zich niet zeker genoeg om hiertegen in te gaan, en neemt het advies dan ook aan.¹⁵⁸ Ze gaf niet aan zich minderwaardig te voelen als vrouw, maar zich wel bewust te zijn van haar vrouwelijke lichaam en de daarbij behorende kwetsbaarheid. Ze houdt daar rekening mee wanneer ze op veldwerk gaat, door naar de culturele

---

¹⁵⁴ A118-231; I184-193; I195-209; I337-64; I407-9

¹⁵⁵ ‘Abdu’l-Bahá, “A Compilation on Women,” 8, Bahá’í Reference Library, bezocht op 26 mei, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/c/CW/cw-13.html>.

¹⁵⁶ M369-70.

¹⁵⁷ L241-50; L252-318.

¹⁵⁸ G31-41.

omstandigheden te kijken en zich daarnaar te kleden, of door een van haar mannelijke collega's mee te nemen.¹⁵⁹

Het vertrouwen in hulp van God geeft Mirza kracht om te blijven bijdragen door hard te werken, om zich uit te spreken en zichzelf te zijn.¹⁶⁰ Het idee dat het bijdraagt in de ogen van God motiveert haar, ook in tijden van wanhoop, vermoeidheid en gevoelens van hopeloosheid. Het idee dat een hogere autoriteit meekijkt, die haar leidt, en die het belang van haar werk benadrukt zorgt ervoor dat ze zich sterk kan blijven maken voor de zaken waar ze voor vecht.¹⁶¹

3.2 Spirituele verbondenheid in samenwerking

De vrouwen gaven aan zich spiritueel verbonden te voelen in bepaalde vormen van samenwerking met collega's en cliënten.

Mirza ervaart dat ze gevoeliger is voor de intenties en mate van integriteit van haar collega's, sinds ze bahá'í is. Collega's die goede intenties hebben, zeer integer zijn of hoogstaande morele waardes hebben, zijn enerverend voor de werkplek vindt Mirza en dat bezorgt haar een gevoel van spirituele verbondenheid.¹⁶² Ook Gabriela vindt het fijn om te werken met instituties die een nobel doel hebben, omdat ze het dan makkelijker vindt om zich spiritueel verbonden te voelen.¹⁶³

Linda ervaart dat het contact met haar cliënten bij de opvang voor gehandicapte kinderen goed verloopt, doordat ze zich bewust is van de waarde van mensen, wat haar vanuit het geloof wordt geleerd. Zo gaf ze het voorbeeld dat het haar lukte een cliënt te kalmeren dat hele moeilijke en agressieve buien kon hebben. Terwijl collega's het kind wilden sussen of een uitbrander wilden geven, was Linda's eerste reactie was om de cliënt liefdevol te vragen of haar hart pijn deed. Deze eerste reactie kwam voor haar gevoel vanuit het geloof, vanuit haar overtuiging dat iedereen een nobel wezen is en daardoor veel nadenkt over intenties. In veel van de gevallen leek de cliënte zich iets te realiseren, dan knikte ze ja en begon ze te huilen. Linda zei dat de cliënte zich dan begrepen voelde. Het bracht Linda een gevoel van

---

¹⁵⁹ G46-52.

¹⁶⁰ M382.

¹⁶¹ M185-203.

¹⁶² M288-96.

¹⁶³ G105-6.

spirituele kracht, dat ze als mens in staat was om iemand uit zo een extreme situatie te kunnen halen door een nobel, begripvol gebaar te maken.

Irina vertelde dat ze zich op institutioneel niveau als life coach eigenlijk altijd spiritueel verbonden voelt en niet alleen in speciale situaties, omdat contact met andere mensen altijd spiritueel is, en dus ook met haar cliënten:

[C]onnection is always spiritual, it's not material, I mean, it's from a level of energy, let's say it's energy, connection is energy. I'm always aware of spiritual connection, and uhm, human connection, call it in any way, but it's not just that we, our eyes met and that's connection. No, that's something much higher than that. That's your desire to understand the person, to hear the person, uhm, for me this is always the moment I think it is why I chose life coaching, it's always a moment a spiritual connection and I often feel very connected to my clients.¹⁶⁴

Irina geeft dus duidelijk aan dat ze zich in haar werk spiritueel verbonden voelt doordat alle menselijke interactie voor haar spirituele verbinding is. Menselijke interactie en connectie is een vorm van de hoogste energie, door naar elkaar te luisteren en begrip voor elkaar te hebben. Mirza en Irina haalden beide aan van hun medemens te houden, omdat dat voelde als de beste manier om van God te houden.¹⁶⁵ Mirza mailde mij later dat dat voortkwam uit een citaat van Shoghi Effendi, dat zegt dat we altijd in iedereen het goddelijke wezen moeten zien.¹⁶⁶ Irina vertelde verbaasd dat ze zich ook geen andere manier kon bedenken hoe ze van God zou kunnen houden en Hem zou kunnen dienen: 'How else we can serve God or love God if it isn't through each other? I don't know another way.'¹⁶⁷ Door deze blik op de medemens werd het gevoel van spirituele verbondenheid op de werkvloer versterkt in samenwerking met collega's en cliënten.

Deze waardering voor samenwerken en begrip voor de medemens hebben, kwam terug in alle gesprekken die ik heb gehad, in de vorm van consultatie, een methode om te overleggen. Hierbij staat de zoektocht naar de waarheid centraal, maar omdat iedereen zich in

---

¹⁶⁴ I215-221.

¹⁶⁵ M197-203; I228.

¹⁶⁶ "[A]s one soul in many bodies, for the more we love each other, the nearer we shall be to God." Zo luidt het citaat. Zie J. E. Esslemont, "Baha'u'llah and the New Era," 74-6, bezocht 18 juni, 2019, <http://reference.bahai.org/en/t/jc/BNE/bne-62.html>.

¹⁶⁷ I228-9.

een ander deel van de werkelijkheid bevindt, heeft niemand de waarheid in pacht. In consultatie geeft iedere deelnemer de waarheid zoals hij die ziet op tafel en onthecht zich vervolgens van deze mening om dan samen tot een grotere waarheid te komen.¹⁶⁸ Mirza voelt zich spiritueel verbonden wanneer ze de consultatie-techniek toepast. Het idee om echt naar elkaar te luisteren en gezamenlijk te zoeken naar de waarheid:

[T]he spirit of actually listening to each other, really searching to the truth together, being respectful and there's a really special dimension, which is actually very bahá'í, you know people from around the world coming together as one family, actually. That's remarkable, it's really, really beautiful and so elevated and everybody feels that, if you have the right atmosphere.¹⁶⁹

Wanneer er de juiste atmosfeer is, waarbinnen er actief naar elkaar geluisterd wordt om gezamenlijk de waarheid te zoeken, voelt iedereen zich verbonden, aldus Mirza. Consultatie wordt door Mirza, Linda, Natasha en Gabriela toegepast op institutioneel niveau, wat zij als behulpzaam ervaren.¹⁷⁰ Linda vertelde dat ze door deze methode van gespreksvoering in een nederige staat kan komen, waardoor ze haar eigen mening kan laten gaan om te dienen voor het collectief, zonder haar eigen kritische denken helemaal aan de kant te schuiven.¹⁷¹ Tijdens consultatie ontstaat een respectvolle sfeer waarin individuen zich nederig opstellen zodat er ruimte ontstaat om naar de waarheid op zoek te gaan.

Door de spirituele aard van menselijke interactie wordt de spirituele ervaring tijdens werk versterkt. Het samenwerken op een manier die past bij het geloof zorgt voor een sfeer waarin de vrouwen zich spiritueel verbonden voelen. Doordat de vrouwen seksisme tegenkomen in hun werk wordt het gevoel versterkt dat er iets aan gedaan moet worden, wat gedragen wordt door het gevoel dat alle goede daden een bijdrage leveren.

De vrouwen hebben een spirituele ervaring in goede samenwerking wordt het dagelijks leven op institutioneel als spirituele onderneming gezien.

---

¹⁶⁸ 'Abdu'l-Bahá, cited in a letter dated 5 March 1922 written by Shoghi Effendi to the Bahá'ís of the United States and Canada, published in "Bahá'í Administration: Selected Messages 1922-1932", [22-23](#).

¹⁶⁹ M281-285.

¹⁷⁰ M179-85; G22-29 + 192; N117-20.

¹⁷¹ L82-6.

De vrouwen komen seksisme tegen op het institutionele niveau, maar reageren hier verschillend op. Wel bemoedigt onrechtvaardigheid op de werkvloer ze om zich in te blijven zetten voor de zaken waar ze actief in zijn. Door de lering dat God in iedereen zit, kunnen de vrouwen zich spiritueel verbonden voelen in het contact met hun collega's maar kunnen ze ook vervelende situaties relativeren. Via samenwerking in vormen als consultatie, en het geweten dat werk ook een spirituele onderneming is, voelen de vrouwen zich geregeld spiritueel verbonden op de werkvloer.

Discussie

Dit onderzoek draagt bij aan de discussies over gendergelijkheid en gendergelijkwaardigheid, en de rol die moederschap hierin speelt. In het Bahá'í-geloof zijn mannen en vrouwen gelijk, maar verschillend. De vrouwelijke kwaliteiten wijdden bijna alle respondenten aan de moederlijke krachten, en deze moeten worden aangemoedigd. Hoewel gelijkwaardig maar verschillend een combinatie is die vaker wordt gevonden in onderzoek,¹⁷² is de combinatie gelijk maar verschillend relatief nieuw. Het gaat in het Bahá'í-geloof niet alleen om de gelijkheid tussen man en vrouw, maar ook om de noodzaak dat de mensheid dat inziet om perfectie te kunnen bereiken. Dat moederschap vormend is voor de vrouwelijke identiteit ligt geworteld in industriële, stedelijke en rurale samenlevingen.¹⁷³ Dat moederschap wordt gezien als een grote verantwoordelijkheid voor de vooruitgang van de mensheid is echter een principe van het Bahá'í-geloof. Hoewel niet alle respondenten de vrouw als moeder van de volgende generatie als verantwoordelijkheid zien, wordt moederschap wel als vormend voor vrouwelijke kwaliteiten gezien. Het lijkt dat het belang van de gelijkheid van de vrouw voortkomt uit de moeder positie die vrouw heeft in het Bahá'í-geloof.

Conclusie

Bahá'ís streven naar sociale verandering wat plaats zal moeten vinden op verschillende niveaus die nauw met elkaar in verband staan. Ik onderzocht hoe bahá'í-vrouwen hun geloof ervaren en praktiseren op dagelijkse en belichaamde wijze op het niveau van het individu,

---

¹⁷² Eduards, "Politisk teori och patriarkalt tänkande," 153.

¹⁷³ Rosemary Gillespie, "Childfree and Feminine: Understanding the Gender Identity of Voluntarily Childless Women," *Gender & Society* 17, nr. 1 (februari 2003), 122.

gemeenschap en instituut, waarbij voornamelijk op het basisprincipe gendergelijkheid is ingegaan. Gendergelijkheid is, samen met de andere basisprincipes van het Bahá'í-geloof, voor alle vrouwen een logisch concept waar zij ieder op hun manier aan bijdragen.

Een belangrijke lering van het geloof is het dienen van de mensheid, de respondenten ervaren verbondenheid door zich hiervan bewust te zijn. Binnen het geloof is het dienen van de vooruitgang van de mensheid onderdeel van het spirituele leven. De respondenten laten dit zien in de ervaring van spirituele verbondenheid in alle vormen van menselijke interactie. Het geloof benadrukt een reflectieve houding ten opzichte van eigen bijdragen in de wereld en bij alle individuele keuzes rekening te houden met het belang van de mensheid. De vrouwen reflecteren op hun handelingen en ervaren dat individuele keuzes van invloed zijn op de mensheid als geheel. Hierdoor lijkt het ondergeschikt stellen aan het belang van de mensheid een haalbare missie. De lering van de mens als een nobel wezen komt terug in de manier waarop de respondenten om zeiden te gaan met anderen. Dit uit zich zowel in een nobele omgang met anderen, als in een nederige houding wanneer anderen een moment van uitbarsting hebben of een respectloze houding hebben.

Het geloof spoort niet alleen aan om de basisprincipes na te streven, maar legt de nadruk ook sterk op het denkvermogen van de individuen. Dit zien we terug in de manier waarop Linda besloot haar collega's aan te spreken toen die seksistische opmerkingen maakten, terwijl Gabriela zich bewust is van haar vrouwelijke lichaam en dan ook luistert naar vrouwspecifieke opmerkingen van collega's.

De vrouwen oefenen bewust agency uit op hun omgeving doordat religieuze doctrines hen daarop aansporen. Hoewel alle vormen van agency in de review van Kelsy Burke gaan over agency binnen de religie, pas ik deze graag toe op de agency die de baha'i-vrouwen vertonen naar aanleiding van hun geloof in de patriarchale samenleving. Dit gebeurt op een vredige manier waarbij wederom de mens als een nobel wezen als een nederige houding centraal staat. Doordat de nadruk ligt op het dienen van de mensheid in het streven naar vooruitgang, zou ik de vorm van *agency* die de baha'i-vrouwen vertonen niet verzet willen noemen. Doordat het geloof leert dat iedere goede daad een bijdrage levert aan die vooruitgang, ligt de focus op wat goed is, en niet zozeer op wat fout is en anders moet in de samenleving. Hoewel Linda en Mirza zich duidelijk uitspreken tegen patriarchale structuren, doen zij dit aan de hand van de vredige leringen van het geloof, waarbij het hogere doel van het dienen van de mensheid

centraal staat. De vrouwen vertonen mijn inziens dus geen duidelijke *resistance agency*, waarin verzet centraal staat. Dit beïnvloedt ook de manier waarop de vrouwen omgaan met de patriarchale culturen. Het patriarchaat wordt gezien als een cultuur waarin de mensheid niet haar volledige potentie kan bereiken. Juist door ieder individu, inclusief zijn of haar overtuigingen als gelijkwaardig te zien, wordt gepoogd patriarchale structuren van in- en uitsluiting te doorbreken. De vrouwen benadrukken juist de *compliant agency* benadering. Ze zetten zich in voor de vooruitgang van de mensheid, wat als een religieuze doeleind wordt gezien. Dit bedadrukt dan ook het “doing religion” frame van Orit Avishai, waarin wordt gesteld dat religiositeit een manier van zijn is. Doordat bahá’ís geloven dat religiositeit en menselijke relaties onafscheidelijk zijn, zijn alle aspecten van het leven religieus geladen. Hierdoor komt duidelijk naar voren hoe het ‘doen’ van religie zich manifesteert in het leven van gelovigen.

Het Bahá’í-geloof streeft deels naar waarden die overeenkomen met westers seculiere normen en waarden, waaronder gelijkheid tussen man en vrouw en waardering van de wetenschap. In mijn onderzoek heb ik zes vrouwen geïnterviewd die zijn opgegroeid in een Westerse samenleving, waarvan drie van atheïstische/agnostische huize afkomstig zijn. Bij eventueel vervolgonderzoek zou het interessant zijn mensen te interviewen die opgegroeid zijn in landen waar de culturele context niet zodanig overeenkomen met het gedachtegoed van het Bahá’í-geloof, zoals Iran, waar het geloof haar oorsprong vindt, of India of Afrika, waar momenteel de grootste bahá’í-gemeenschappen zijn.¹⁷⁴ Op deze manier zou nog duidelijker kunnen worden gemaakt, hoe culturele en sociale context van invloed is op de manier waarop religie wordt geïmplementeerd en beleefd. Daarnaast zou een comparatieve studie kunnen worden gedaan met behulp van een onderzoek naar westerse bahá’í-mannen, om te kijken hoe zij het Bahá’í-geloof op dagelijkse en belichaamde wijze ervaren.

---

¹⁷⁴ Heller en Mahmoudi, “Altruism and the Extensivity,” 420.

Nawoord

Alle gesprekken die ik heb gehad tijdens het doen van dit onderzoek hebben mij geïnspireerd, voor mijn werkstuk, maar eigenlijk vooral voor mij persoonlijk. Ik heb deze periode als heel leerzaam en verbonden gevoeld, en sluit het met het een goed gevoel af.

Ik wil graag een aantal mensen bedanken voor het helpen in het maken van dit bacheloreindwerkstuk. Allereerst mijn begeleider Nella van den Brandt voor de motiverende, gerichte en enthousiaste feedback, wat een fijne samenwerking! De bahá'í-gemeenschap in Utrecht Overvecht, voor het warme welkom tijdens de expansie. Linda, Mirza, Irina, Anna, Gabriela en Natasha voor hun inspirerende en oprechte woorden. En uiteraard Anne, zonder haar was het nooit zo'n mooi werk geworden. Aan de telefoon of onder het genot van kopjes koffie heeft ze me handvatten gegeven op Bahá'í-praktisch en -spiritueel gebied, maar ook op academisch niveau, wat dit werkstuk op een hoger plan heeft getild.

Bijlage I.

Bibliografie

‘Abdu’l-Bahá. ““The Promulgation of Universal Peace.” 354. Baha’i Reference Library. Bezocht op 20 juni, 2019

<http://reference.bahai.org/en/t/ab/PUP/pup-112.html>.

----- “A Compilation on Women,” 8, Bahá’í Reference Library, bezocht op 26 mei, 2019,

<http://reference.bahai.org/en/t/c/CW/cw-13.html>.

----- “Paris Talks,” 160-3, Baha’i Reference Library, bezocht op 22 mei, 2019,

<http://reference.bahai.org/en/t/ab/PT/pt-51.html>

----- “Paris Talks,” 178-9, Bahá’í Reference Library, bezocht op 17 mei, 2019,

<http://reference.bahai.org/en/t/ab/PT/pt-58.html>.

----- “A Compilation on Women,” 8. Bahá’í Reference Library. Bezocht op 26 mei, 2019.

<http://reference.bahai.org/en/t/c/CW/cw-13.html>.

Avishai, Orit. ““Doing Religion’ In a Secular World: Women in Conservative Religions and the Question of Agency.” *Gender & Society* 22, nr. 4 (augustus 2008): 409–33.

<https://doi.org/10.1177/0891243208321019>.

Baha’i Denkbeelden. "Het Baha'i Geloof." Bezocht 17 juni, 2019.

<http://www.bahai-denkbeelden.nl/pdf/Bahai-geloof.pdf>.

Bahai Teachings. “The Very First Local Baha’i House of Worship Rises.” Bezocht 14 mei, 2019.

<https://bahaiteachings.org/very-first-local-bahai-house-of-worship-rises>.

----- "Youth: Give a Year of Service to Humanity!" Bezocht op 13 juni, 2019.

<https://bahaiteachings.org/youth-give-a-year-of-service-to-humanity#>.

Baha’u’llah. “A Compilation of Women.” 21-2. Baha’i Reference Library. Bezocht op 12 juni, 2019.

<http://reference.bahai.org/en/t/c/CW/cw-54.html>

----- “The Hidden Words of Baha’u’llah,” 24, Bahá’í Reference Library, bezocht op 17 mei, 2019,

<http://reference.bahai.org/en/t/b/HW/hw-79.html>.

Beatrice Halsaa, en Line Nyhagen. *Religion, Gender and Citizenship*. UK: Palgrave Macmillan, 2016.

Burke, Kelsy C. “Women’s Agency in Gender-Traditional Religions: A Review of Four Approaches”. *Sociology Compass* 6, nr. 2 (2012): 122–33.

<https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2011.00439.x>.

Chin, Siew Sim. “I Am a Human Being, and I Belong to the World: Narrating the Intersection of Spirituality and Social Identity.” *Journal of Transformative Education* 4, nr. 1 (januari 2006): 27–42. <https://doi.org/10.1177/1541344605283090>.

Dunnavant, Nicki C., en Tomi-Ann Roberts. “Restriction and Renewal, Pollution and Power,

Constraint and Community: The Paradoxes of Religious Women's Experiences of Menstruation." *Sex Roles* 68, nr. 1–2 (januari 2013): 121–31. <https://doi.org/10.1007/s11199-012-0132-8>.

Eduards, Maud. "Politisk teori och patriarkalt tänkande." In *Kön, makt och medborgarskap. Kvinnan i politisk tänkande från Platon till Engels*, bewerkt door Maud Eduards, 141–154. Stockholm: Liber Förlag.

"Empowerment as a Mechanism for Social Transformation", 19 november 2012. <https://www.bic.org/statements/empowerment-mechanism-social-transformation>.

Esslemont, J. E. "Baha'u'llah and the New Era." 74-6. Bezocht 18 juni, 2019. <http://reference.bahai.org/en/t/je/BNE/bne-62.html>.

Gervais, Marie. "The Baha'i Curriculum for Peace Education". *Journal of Peace Education* 1, nr. 2 (september 2004): 205–24. <https://doi.org/10.1080/1740020042000253758>.

Gillespie, Rosemary. "Childfree and Feminine: Understanding the Gender Identity of Voluntarily Childless Women." *Gender & Society* 17, nr. 1 (februari 2003): 122-36.
DOI: 10.1177/0891243202238982

Griffith, Marie. *God's Daughters: Evangelical Women and the Power of Submission*. Berkeley: University of California Press, 1997.

Halsaa, Beatrice en Line Nyhagen. *Religion, Gender and Citizenship*. UK: Palgrave Macmillan, 2016.

Hatcher, John S. "The Equality of Women: The Bahá'í Principle of Complementarity." *The Journal of Baha'i Studies* 2, nr. 3 (1990): 55–66. [https://doi.org/10.31581/JBS-2.3.4\(1990\)](https://doi.org/10.31581/JBS-2.3.4(1990)).

Hesse-Biber, Sharlene Nagy, en Patricia Leavy. *The Practice of Qualitative Research*. USA: SAGE Publications, Inc., 2011.

Kaundal, Manju en Bhopesht Thakur. "A Dialogue on Menstrual Taboo." *Indian Journal of Community Health* 26, nr 2 (2014): 192-5.

"The Kitab-i-Aqdas," 173-4. Baha'i Reference Library. Bezocht op 17, juni 2019. <http://reference.bahai.org/en/t/b/KA/ka-37.html>.

Mack, Phyllis. "Religion, Feminism and the Problem of Agency: Reflections on eighteenth-century Quakerism." In *Women, Gender and Enlightenment*, bewerkt door Sara Knott en Barbara Taylor, 434-59. Londen: Palgrave Macmillan, 2005.

Mahmood, Saba. *Politics of Piety: the Islamic Revival and the Feminist Subject*. Oxford: Princeton University Press, 2005.

McGuire, Meredith B. *Lived Religion: Faith and Practice in Everyday Life*. Oxford University Press, 2008.

Pateman, Carole. "Equality, Difference and Subordination: The Politics of motherhood and womens citizenship." in *Beyond Equality and Difference. Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*, bewerkt door Gisela Bock en Susan James, 22-35. Londen: Routledge, 2005.

Root, Martha L, en Bahíyyih Khanum. *Táhirih, The Pure, Irán's Greatest Woman*, 1938.

Het Ruhi Instituut. *Ruhi Book Five*. Colombia: The Ruhi Institute, 2012.

----- *Ruhi Book One*. Colombia: The Ruhi Institute, 2012.

----- "Statement of Purpose and Methods." Bezocht op 10 juni, 2019.

<https://www.ruhi.org/institute/>.

Scott, Joan W. "Gender: A Useful Category of Historical Analysis". *The American Historical Review* 91, nr. 5 (1986): 1053–75. <https://doi.org/10.2307/1864376>.

Setrakian, Haig V., Marc B. Rosenman, en Kinga A. Szucs. "Breastfeeding and the Bahá'í Faith". *Breastfeeding Medicine* 6, nr. 4 (augustus 2011): 221–25. <https://doi.org/10.1089/bfm.2010.0098>.

Shoghi Effendi. "Directives from the Guardian." 51-2. Bahá'í Reference Library. Bezocht 14 mei, 2019. <http://reference.bahai.org/en/t/se/DG/dg-141.html>.

----- "The Hidden Words of Baha'u'llah," 24. Bahá'í Reference Library. Bezocht op 3 juni, 2019. <http://reference.bahai.org/en/t/b/HW/hw-79.html>.

Stiles Maneck, Susan. "Táhirih: A Religious Paradigm of Womanhood". *The Journal of Baha'i Studies* 2, nr. 2 (1989): 39–54. [https://doi.org/10.31581/JBS-2.2.4\(1989\)](https://doi.org/10.31581/JBS-2.2.4(1989)).

"The Greatness Which Might Be Theirs: Religions as an Agent for Promoting the Advancement of Women at All Levels", 8 maart 2012.

<https://www.bic.org/statements/greatness-which-might-be-theirs-religions-agent-promoting-advancement-women-all-levels>.

Verborgen woorden van Bahá'u'lláh. "Geopenbaard in het Arabisch." Bezocht op 17 juni, 2019. <http://www.1bahai.org/nthpgs/dutch1.htm>.

Warburg, Margit. "Baha'i: A Religious Approach to Globalization". *Social Compass* 46, nr. 1 (maart 1999): 47–56. <https://doi.org/10.1177/003776899046001005>.

Wendy Heller en Mahmoudi, Hoda. "Altruism and the Extensively in The Bahá'í Religion." In *Embracing the Other*, bewerkt door Pearl Olnér, Samuel Olnér, Lawrence Baron en Lawrence Blum, 420-32. New York: New York University Press, 1992.

"Youth and Adolescents Education in Service of Community", 3 maart 2012.

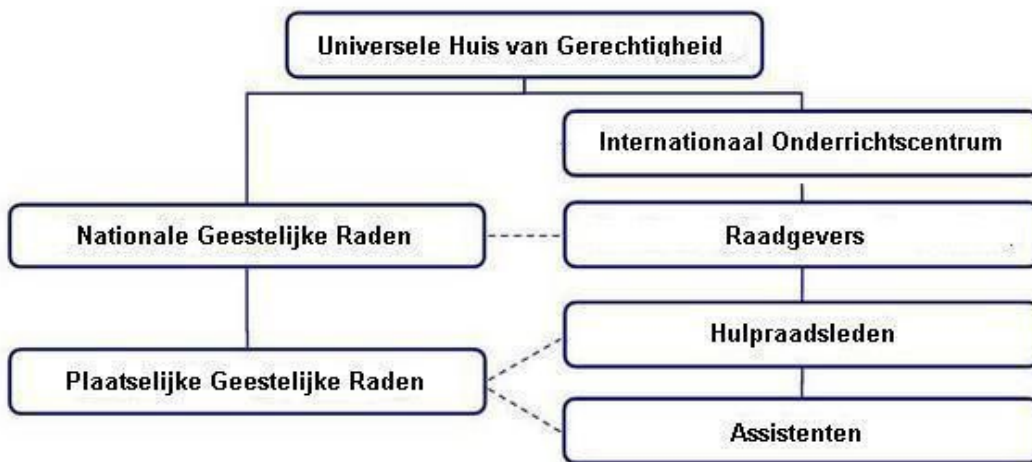
<https://www.bic.org/statements/youth-and-adolescents-education-service-community>.

Bijlage II.

Organogram van het administratieve stelsel van het Bahá'í-geloof

“Bahá'í-bestuur.” Wikipedia. Bezocht op 21 juni, 2019.
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Bahá%27í-bestuur>.

Bijlage III.

De Respondenten

Naam	Afkomst	Woont in	Dagelijkse bezigheden	Leeftijd	Thuis-situatie	Met bahá'í opgevoed
Linda	IJsland	IJsland	Start PhD	30	Bij vriendin, ongehuwd	Ja
Mirza	Canada	Den Haag	Internationaal advocate	Begin 40	Alleen, ongehuwd	Nee
Irina	Moldavië	Almere	Life coach	40	Man, 3 kinderen	Nee
Anna	Hongarije	Utrecht	Dienstjaar	20	Alleen, ongehuwd	Nee
Gabriela	Duitsland /Nicaragua	Utrecht	Dienstjaar	-	Man	Ja
Natasha	Canada	Utrecht	Baha'i organisaties	48	Man, 2 kinderen	Ja